

(10/45)

PERIODICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 15 de Septembre de 1890

Núm. 244

PREUS DE SUSCRIPCIO	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIO, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya	15 pessetas	8 pessetas	4 50 pessetas	DIRECTOR FRANCESCH MATHEU	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Faïssos de l'Unió Postal	20	11			Filipinas, Mègich y Riu de la Plata	6	3 50
Números solts, 7 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals				Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130	Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis estrangers son los		
Se publica'ls días 15 y últim de cada mes					Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París		

SUMARI

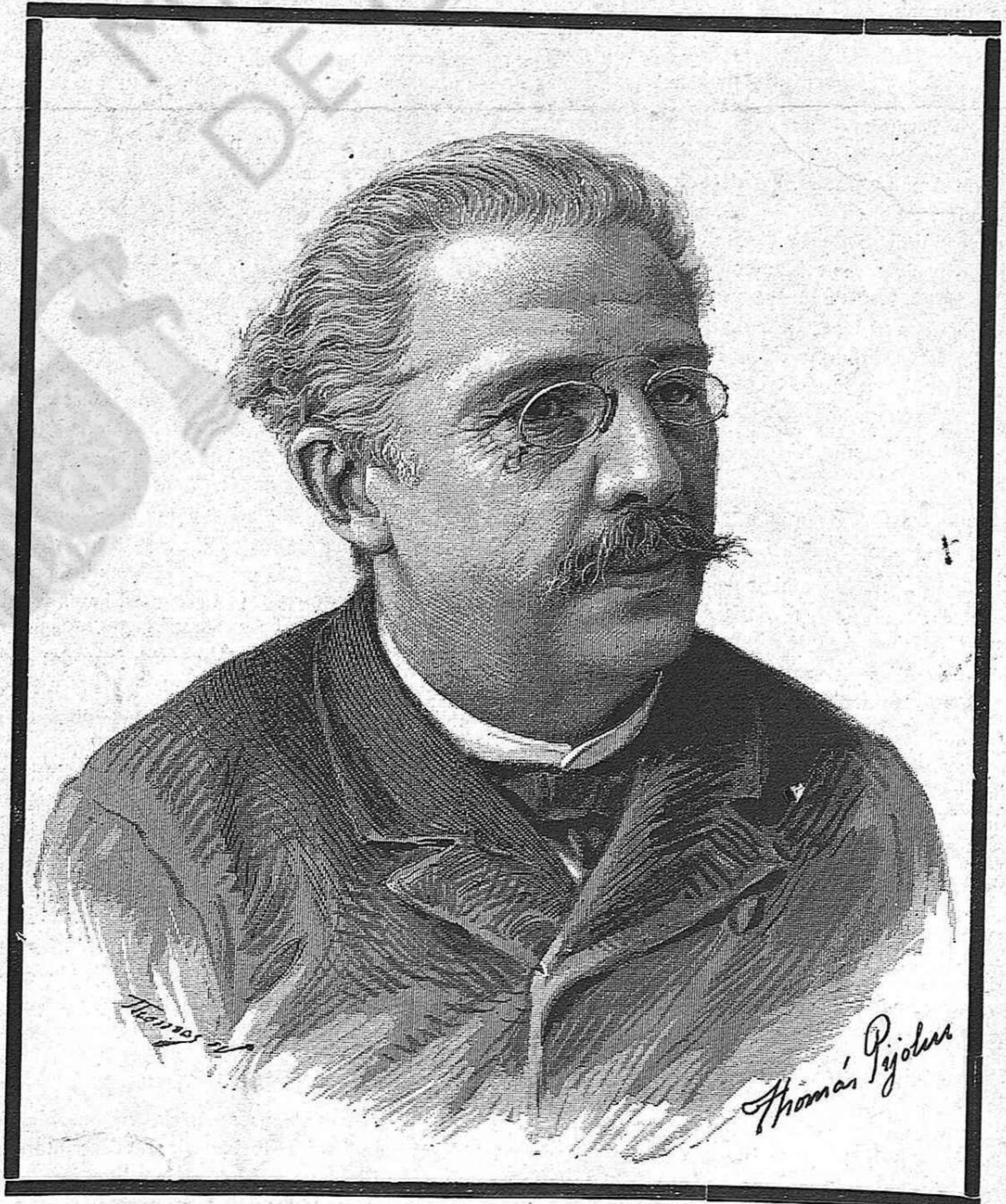
TEXT.—Crònica general, per Jacinto Laporta.—Nostres grabats.—*La tia Marieta* (acabament), per Rafel Sans d'Urpí.—*La llegenda del Roser*; *Recors* (poesias), per Félix Pizcueta.—*La nova Era* (continuació), novela, per Antoni Careta y Vidal.—*Intima* (poesia), per Francisco Bartrina.—*Girona*, per L. Garcia del Real.—*La Barretinense á Port-Vendres*, per Juli Delpont.—*Cinç días á través de las Alberes, lo Rosselló y la Cerdanya* (continuació), per Jaume Almera y Artur Bofill.—*Revista de teatres*, per X.—*Llibres rebuts*.

GRABATS.—*Don Félix Pizcueta*, per Thomás Pijolliu.—*Capella dels Corporals, á Daroca*.—*Sant Lluís, rey de Fransa*, quadro de Lesur.—*A la platja*, composició per H. Cufñeri.—*La segadora napolitana*.—*L'ensaig al convent*, quadro de A. Ribout.—*Donar beure al qui té set*.—*La mixeta*, quadro de M. Wesner.—*La nina*.—*Montserrat*. *Ermita de Sant Geroni, novament restaurada*.

CRÓNICA GENERAL

Les manifestacions d'entusiasme irreflexiu que promogué'l pas del senyor Peral per algunes ciutats castellanes, han trobat un digne coronament en la protesta que'ls entusiastes amichs d'aquell organisaren en la coronada vila contra la Junta técnica á qui's confiá'l càrrech de donar parer sobre les condicions, bones ó dolentes, del trompetejat invent. La Comissió, de quina competencia é imparcialitat no's pot dubtar rahonablement, sembla que no troba en lo submarí les maravelles que al principi van volguer veure'hi alguns, senyalant, emperò, los defectes de que caldría purgarlo y les qualitats que se hi hauria d'afegir si's volia que servis pera alguna cosa més que ésser colgat per l'aygua posant en perill la vida dels que s'arrisca á entrarhi, que no per altra cosa ha demostrat servir fins al present, segons diuhen. Ab aquest motiu, ja hi há qui proposa que's malgasten uns quants milions més de pessetes en la construcció d'un nou submarí seguint lo projecte indicat per la Comissió científica.

Y pensar que fá un grapat d'anys arribá á resultats práctichs de debó en aquest problema, tot y comptar ab molt més escassos medis y sense cap mena de protecció oficial, nostre malhaurat paísá en Narcís Monturiol, á qui s'ha tingut injustament oblidat fins avuy que s'ha ressuscitat la qüestió.

DON FÉLIX PIZCUETA, PER THOMÁS PIJOLIU.
† á Valencia'l día 20 d'Agost prop passat.

¡Potser al últim haurém de confessar que li debém alguna cosa al distingit marino andalús!

* *

Lo Certámen literari de Gracia ha tingut lloch ab no poch lluhiment; abans de la distribució dels premis, se coroná'l busto de la malaguanyada escriptora donya María Josepha Massanés, la venerable degana de les poetisses catalanes, llegint en en aquell moment lo senyor Carrera una composició en vers, original de la mateixa senyora; resultaren premiats en lo Certámen per sés composicions, escrites en catalá ben poques de elles, alguns coneguts escriptors.

Quan surti á llum lo present número ja haurá celebrat també son anunciament Certámen, en lo saló dit de Congressos del palau de Ciències, la novella «Associació Literaria», de Barcelona, adjudicantse la flor natural y alguns accésits á poesies escrites en la nostra llengua, segons se desprén del veredicte del Jurat calificador.

* *

De llibres catalans novament publicats un no més ha arribat á nostra noticia: es una altra de les guies utilíssimes que ve donant á l'estampa lo diligent é il·lustrat soci de la «Associació d'Excursions catalana» don Arthur Osona; aquesta darrera guia, composta en col·laboració ab un altre distingit excursionista, don Joseph Castellanos, es de les regions compreses desde Montserrat al camp de Tarragona y desde la Segarra al Panadés, y está dividida en 72 itineraris.

* *

Los distingits doctors don Jaume Ferrán, director del nostre laboratori microbiològic municipal, y don Amali Gimeno, catedràtic d'Higiene en la Facultat de Medicina de Madrid, s'han dirigit al senyor ministre de la Governació demanantli en una exposició molt ben fundada la protecció del Govern ab lo fi de que sia garantida y demostrada per les convenients formalitats oficials l'exactitut de les estadístiques que's formen com á comprobatories de l'eficacia del sistema d'inoculacions contra'l cólera morbo.

* *

Ha produhit aquí'l mellor efecte l'abolició del despòtic decret que firmá'l senyor Montero Ríos, essent ministre de Foment del Gabinet presidit per en Sagasta, ab que's trasladá á Madrid ab carácter d'úniques pera tota Espanya á les escoles preparatories pera les carreres d'arquitectes y enginyers industrials, fins aleshores establertes á Barcelona. La modificació d'aquella llei, que no havia pas sigut reclamada per cap rahó de conveniencia y encara menys de justicia, ha sigut un dels poch actes en que fins avuy s'han volgut recordar de nosaltres los governs del centre d'Espanya pera alguna altra cosa que pendrens lo nostre ó femos lo mal que pugan. Deu'ls hi pague, que lo qu'es per part nostra ja fá molt temps que'ls ho tenim pagat prou y massa.

* *

Los felibres y *cigaleros* del mitjdia de Fransa, residents tot l'any á la capital, han volgut aprofitar aquest estiu pera fer un viatge á sa pátria, haventse ab tal motiu aplegat una lluhida y nombrosa caravana composta de lo més brillant en lletres y arts que han donat á la vehina nació sos departaments meridionals. Com que aquesta excursió era, ensemps que de distracció, de carácter científic y literari,

feya la mellor part de son programa la celebració de solemnitats literaries dedicades á enaltir la memoria de poetas d'aquella regió; axí, s'ha inaugurat en la vila d'Agen lo busto de Francesch Cortete, de Prades, mort en 1667, y allí mateix s'ha fet la commemoració del barber Jasmin, un altre poeta popular d'Agen, en quina caseta, que s'aguanta encara després de dos ó tres sigles, s'hi posá una lápida ab sa inscripció en llengua gascona; un xich més endavant, á Bagnères de Bigorre (Alts Pirineus), s'hi feu la commemoració dels escriptors de la Provensa Soutras, Rolland y Nobody, quins noms figuraven en lletres d'or en una lápida de marbre que fou inaugurada solemnement. Com á prova de les tendencies cada vegada més acentuadament regionalistes de semblants manifestacions felibrenques, cal citar aquí algunes de les paraules endressades als excursionistes per M. Emili Pouvillon, delegat per l'Academia del Tarn y Garona, quan sortí á rebre en Montauban: «Vostra associació, com una fraternitat d'armes, no ha contribuít poch á aquesta conquesta pacífica de París—parlava de l'art meridional—justa y noble revenja de l'antigua conquesta, de l'injusta y brutal opressió del Mitjdia pe'l Nort»; y finí son parlament tot referintse á la consideració y apreci de que ja son objecte avuy á París los il·lustres escriptors d'aquelles provincies, dihent: «Aquesta, senyors, es una forma de descentralisació cordial y oficiosa, en espera de l'altra, de la descentralisació oficial. ¿Quán la tindrem aquesta?»

Als diaris centralistes de París que han manifestat la més fonda alarma en presencia d'aquest esclat patriòtic y no s'han descuytat de motejarlo ab lo dictat de *separatista*, potser pera que's veja que'ls uniformistes arreu son los matexos, no'ls debía agradar pas gayre'l fet de que, acabada la recepció en honor del president de la República en sa visita á la Rochelle, y al devant d'aquest, un personatge com Ió comte de Lemercier recités pera festejar á M. Carnot una poesia en lo *patois* de la vella Santonja. ¡Tant se val: l'obra unificadora de la revolució se'n va á terra!

* *

A la disolució dels Cercles patriòtics de Trento y Trieste, de que donavan compte en la darrera crònica, ha seguit immediatament la dels anomenats «Oberdank» y «Barsanti», los quals s'extenían desde Roma per no poques ciutats de la península italiana, com son Pisa, Pistoya, Sinigaglia, Ravena y altres; tots ells han sigut disolts per ordre del Govern italiá, qui per donar alguna apariencia de justicia y legalitat á aquest acte y tots los que ab ell tenen relació, com la presó de Mancini, membre de la Junta directiva del «Oberdank», havia fet abans que'l director general de policia donés son parer favorable del tot á semblants midas, fundat en que lo carácter y les tendencies d'aquells Centres eran un obstacle á les bones relacions qu'es de rahó mantinga l'Italia ab sa amiga l'Austria.

No es, donchs, extrany que continue la mateixa agitació entre'ls que simpatizan ab l'*irredemptisme*, la qual s'ha traduhit darrerament en l'explosió d'una bomba en lo despaig del cap dels policíes de Trieste y en altres manifestacions, si no tan perilloses, no pas menys significatives com l'alsament d'una partida armada sense cap importancia per los voltants de Castrocaro y l'aparició de cartells de carácter sediciós en les cantonades dels carrers de Roma.

* *

A son degut temps se parlá en la crònica, de la desavenencia entre'ls dos celebrats escriptors Erckmann y Chatrian, qual germanó literaria, de llarga durada, produhí les noveles y narracions de tothom conegudes que feren popular arreu lo nom dels dos autors inseparables: ara'ns trasmeten los diaris la

trista nova de la mort d'en Chatrian, ocorreguda en Villemouble, poch abans de cumplir los seixanta quatre anys lo famós escriptor, y atribuhida al desastrós efecte qu'en ell produhí sa separació de son company de glories y fadigues literaries. La llista ben llarga de ses obres, en quines planes s'hi sent bategar lo cor del patriota francés y son odi fervorós al invassor extranger, es la mellor prova de sa fecunditat y de la forsa de sa brillant imaginació. Deu l'haja perdonat.

ENRICH LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

Don Félix Pizcueta.

Ultimament ha mort á Valencia aquest distingit escriptor, á qui coneguerem personalment molts catalans en la gran excursió d'anys enrera á Poblet y Santas Creus. En Pizcueta era home que unia á son clar talent una rara viva de concepció, y aquexas qualitats, aplicadas al estudi de la historia valenciana, á la producció literaria y als debats periodístichs, feyan d'ell una de las primeras personalitats de la ciutat del Túria, que d'un quant temps ensá sembla condemnada á perdre sos millors fills.

Com á poeta *llemosí*, en Pizcueta havia produhit poch; però, axís y tot, trobem ja poesias sevas premiadas en los primers anys dels nostres Jochs Florals, y d'altres contingudas en publicacions com lo *Calendari Catalá*, per cert molt estimables; digahó per totas la que reproduhim en altre lloch d'aquest número, no triada especialment, sinó presa al etzar entre las altres del mateix autor.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al pagar aquest tribut al escriptor, envía la expresió de son dolor á la familia Pizcueta y'l recomana á las oracions de sos amichs.

Capella dels Corporals, á Daroca.

Daroca es una ciutat antiga y célebre d'Aragó, situada á las voras del Jiloca, ab castell y murallas, d'història llarga é interessant. Després de la conquesta de Valencia, dexá don Jaume al cap de son exèrcit á Berenguer d'Entensa, qui, desitjós d'ocupar las tropas, se dirigí á Albaida, resolt á conquistar lo fort *Cast de Chio*, ocupat per los moros. Avansá Berenguer á mitjans de febrer de 1239, ab sa gent de las tres Comunitats de Calatayud, Ferol y Daroca; però embestit per uns 20 000 moros, hagué de fortificar en un turó anomenat *Puig del Còdol*. Determiná ohir missa y combregar ab los altres cinch capitans abans d'entrar en batalla, y la digué en una tenda de campanya Mossen Mateu Martínez, de Daroca; però axís qu'acabava la consagració comensá l'espatech y'ls alarits dels moros que'ls atacavan. Corregueren los capitans á ocupar sos llochs, y'l sacerdot, aterrat ab aquell tresbals, sumí de pressa sa Hostia, y posant las sis formas dintre dels corporals, las amagá entre unas pedras y las tapá ab vergallons. Un cop fugits los moros, anaren á buscarlas per combregar los sis capitans, y al desplegar las sagradas telas trobaren las sis formas xopas de sanch y enganxadas als corporals.

Sa pertinenca fou molt disputada; però sortejadas per tres cops, tocaren sempre á Daroca. Colocaren los corporals ab las formas en una caps de plata, traginantla una mula que caygué morta devant del hospital de Sant March, en qual pòrtich exterior s'hi veu encara una muleta de marbre, sota la qual se diu que fou enterrada la que portá'ls corporals.

Aquests sols s'amostran al públich lo día de *Corpus*, desde un muralló dit *La Torreja*, als aforas de la població, construhit expressament per axó, ja que la concurrencia no cabia en caq carrer ni plassa de la ciutat.

Sant Lluís, rey de Fransa.

Lo quadro que reproduheix aquest grabat representa una escena de la infantesa de Sant Lluís: está'l rey infant assegut en son trono, rebent als pobres, que socorre amorosament, distribuhintlos, junt ab la almoyna dolas paraulas de consol y confortació. Es un dels grans exemples de caritat que s'han de conservar en la memoria.

A la platja.

La joventut y las onadas s'alían en aquest quadro per produhir un conjunt d'alegría y felicitat qu'encantan

La figureta de la noya's destaca sobre'l rompent de l'aygua y la línia del horisont llunyá, resultant ayrosa y simpática.

La segadora napolitana.

Es una figura plena de vida y joventut, ayrosa y alegre, qu'esbrava en gayas cansons lo bon humor de la seva ànima. Satisfeta ab la seva sort, reparteix las horas del día entre'l maneig de sa fals y de sa pandereta.

La mixeta.

Aquests animalons, d'estampa de tigre, son carinyosos quan se'ls domestica be. Axís, lo que representa aquest grabat se fa amable y joguillós, sobre tot ab la noyeta de la casa, qu'es la que més l'estima y que'l té casi com un company de sos jochs y sos brenars.

L'ensaig al convent.

Figura'ls frares qu'han de cantar una nova missa, aprenentla á copia d'ensaigs y posant á prova la paciència del mestre. Las figuras estan ben posadas y'l conjunt de la composició es humorístich de bona lley.

L: nina.

La noya ha tingut alguna desgracia ab la seva nina, y la mare li adoba l'estropici seguint ella ab interés la feyna. Poch á poch tot s'arregla, y al cap de vall queda la nina més ben vestida qu'abans. Lo trastorn ha passat, mare y filla jugan ab aquell ninot que quasi té vida per ellas, y un no sab qui hi disfruta més de las duas.

Donar beure al qui té set.

Es un acte de misericordia que moltes vegades som més propensos á fer ab las bestias qu'ab las personas. Sobretot la quitxalla es sumament compasiva ab las bestiolas domèstiques, y més de quatre vegades los seus actes de caritat arriban á ser verdaderas tiranías, perque las fan menjar anch que no tingan gana, y beure anch que no tingan set.

Montserrat. Ermita de Sant Geroni.

Acaba de ser restaurada aquesta ermita, que tots los qui van á Montserrat visitavan, y en la que sols hi trobavan fins ara un mal arròs per restaurar las foras físicas; desde ara hi trobaran també un petit temple hont depositar sas oracions. Ja feya prou extrany qu'al cim de la montanya santa no hi hagués cap senyal de cristianisme.

LA TIA MARIETA

(Acabament.)

VI

De resultes d'aquesta conversa, y d'acort ab lo marit, una tarde estant á soles ab la Marieta, mentres aquesta feya ganxet y aquella s'ocupava en cursir, la senyora li diu:

—Marieta: á tu te'n passa alguna; tu sabs que te estimo com á filla; síasme franca, que no vull més que ferte bé y mirar per tu. ¿Es que pensás ab lo Manel?

—Sí, senyora; li diré la vritat, no me'l puch traure del pensament.

—¿L'has vist ja desde que't va parlar del casament?

—L'he vist, mes no á soles.

—¿Donchs no li has tornat resposta á la proposició de casament?

—Encara no.

—Síasme franca, filla, òbram lo cor. ¿L'estimas?

—No ho sé; però sí que penso molt ab ell, sí que no me'l puch traure del pensament; fins moltes nits no dormo gens ó quasi gens, quan abans no feya més que posarme al llit y adormirme. Jo no sé lo que'm passa. Si l'estimo ó nó, jo no ho sé; però sí que li puch assegurar, que may cap jove m'ha fet goig sinó ell, y quan penso que li tinch de dir que per ara nó, me sembla que me repugna com si

anés á dirli una mentida. Jo estich resolta á seguir lo consell de vostès; mes sento aquí dintre del cor com una guerra; vull dirli que nó, y'm sento lligada per dirli, com si no pogués, com si'l cor digués que sí.

—Está entès. Tu l'estimas, y ab molt fonda passió. Crech que será necessari girar la garba y mudar de full. Si de mí dependís, desde ara te diria: *Caseuvos en nom de Deu*. Ne parlarem ab lo senyor. Anímat y estigas tranquila.—

Al cap de pochos dies lo pare de la Marieta rebia la carta següent:

«Amich Jaume: Una novedat ¡ey! no vos alarmeu; no es cosa de llágrimas, sinó de confits. Un jove del poble se vol casar ab la Marieta, y aquesta se coneix que té moltes ganas de casarse ab aquell jove. Vos consta quant estimam á vostra filla, y podeu pensar quant nos doldrá pèrdrela. Ab tot, tant jo com la senyora som de parer que passe avant lo casori.

«Lo jove no té més que'ls brassos, d'ofici texidor: bon xicot á tota tesa; mellor no'l pot trobar. Molt mereix la Marieta, tant per ses bones qualitats, com pe'l dot que penso li donarèu, com l'haveu donat á l'altra filla. De prompte li aconsellarem que, atesa sa edat, son dot y la pobresa del pretendent, esperás mellor partit, puig la edat no apressava. Mes havent conegut la fonda impressió que ha fet á la noya lo pretendent, y ateses les bones qualitats de aquest, veyent que ab tot, poden molt ben guanyarse la vida y viure tranquils y ditxosos, creyem convenient que se'ls done gust, consentint vosaltres en la unió matrimonial de la jove parella.

«Si vos sembla convenient venir á esta per examinar personalment l'assumpto, serèu rebut á casa com de casa, y cuydat de mans de vostra propia filla.

«Enrahoneuho ab la muller y familia, y escribiu vostre parer.

«Memories de la Marieta y de la senyora per vostra muller y familia.

«Vostre afectíssim amich.—JOSEPH TONEU.»

VII

No sé quantes vegades llegí la carta lo pare de la Marieta. Ni quantes més li feu llegirla sa muller, la Paula. No'ls hi cabia al cap.

—¡La tonta!—deyan.—¡Tan bé com está!—

Y fins á cau d'orella se havían dit moltes vegades lo Jaume y la Paula, abans de parlarse de casament:

—¡Son capassos de ferla pubilla! Se la estiman com una filla; tot es la Marieta; tant lo senyor com la senyora. Regalos tot sovint. Encara no li fá mal lo cap del dit, ja tenen por que no's more, lo metge tot seguit, remeys d'assí, remeys d'allá. Los parents més prop son ja llunyans, y ademés s'han demostrat tan interessats, que prou s'alegrarian de la mort de aquells senyors per gaudirse de llurs bens. Si la Marieta continúa sabent acontentarlos, com si ho veyia, la farán pubilla. Llavors nos en aniriam ab ella. ¡Quina casa! Es un palau. Quadros riquíssims, catifes, mobles.... valen un dineral. ¡Quina vida més tranquila la nostra! ¡Quí sab! Sería traure la rifa grossa de Nadal.—

Ni'ls hi cabia al cap la locura de la Marieta, ¡tant seny que sempre havia tingut! al abandonar tan amable benestar al costat de sos amos, y quí sab si la llur herència, per casarse ab un pelon, que ni un mal tros de casa tenia per soplujarse, ni un mal tros de terra per ferhi sa sepultura.

Ni tampoch los cabia al cap lo desprendiment dels senyors; que estimant tant á la noya, consentissen en lo casament y fins instassen á ells, als pares, per consentirhi.

—¡Es estrany!—deyan.—Com la Marieta no'n trobaran un altra.—

No sabían pas com contestar á don Joseph. No sabían que fer, ni sabían que dirli.

Al cap de dies resolgueren aplassar la resposta, com veurá lo lector en la següent carta:

«Molt senyor meu: Rebuda la seva estimada carta y enterats d'ella, havem determinat ab la muller y familia esperar la vinent festa major, que será dintre tres mesos, perque en companyia de la Marieta, á la qual esperam que dexaran venir, com los demés anys, enrahonarèm tots junts sobre l'assumpto de son casament, per resoldre lo que més convenient sía. No obstant, tinch de dirli que lo primer consell que donaren vostès á nostra filla, nos sembla tant acertat, que nosaltres desitjaríam que vostès procurassen traure del cap de la noya lo pensament, que'ns sembla bojería, de casarse ella tan jove y ab algun dot, ab un pobre que no té res, segons diu vostè.

«Expresions.—JAUME ALSINA.»

VIII

Ell y Ella:

—¡Ole!

—¡Ole!

—¿T'hi has pensat prou?

—Jo prou.

—¿Donchs què fem?

—Per mi diria *avant*. Los senyors me diuen *avant*. Lo senyor ho escrigué al pare, y'l pare ha contestat.... qui hi troba repels, que quan hi vaja per la festa major s'enrahonarà lo negoci.

—Esperèm *si'ns plau per forsa*. Bo es que'ls senyors hi vingan bé.

—Vejas si hi venen be, que m'han dit que si'ns casam nos llogarían la caseta del arrabal.

—Per nosaltres dos, *la nata*. Bon sol, hortet y pou.

—La tindríam com una tassa de plata. Ben emblanquinada com una neu; m'agradaría tenirhi pochos mobles, però tots nous.

—Bé, bé, tot ho arreglarèm, vejas que'l padrí diga *que sí*. Es molt esperar fins á la festa major.

—No hi há més remey. Y ara escápat: que ni m'agrada fer enrahonar á la gent, ni voldría disgustar als amos, que ja sabs no volen festeigs.

—¿Tan poca estona?

—Ja n'hem fet prou per avuy. ¡Adeu!

—¡Adeu!

IX

Todo se pasa,—que deya Aquell,—y passaren també los tres mesos, veyentse los dos poquíssimes vegades, y gasant en elles *molt poca pólvora en salva*.

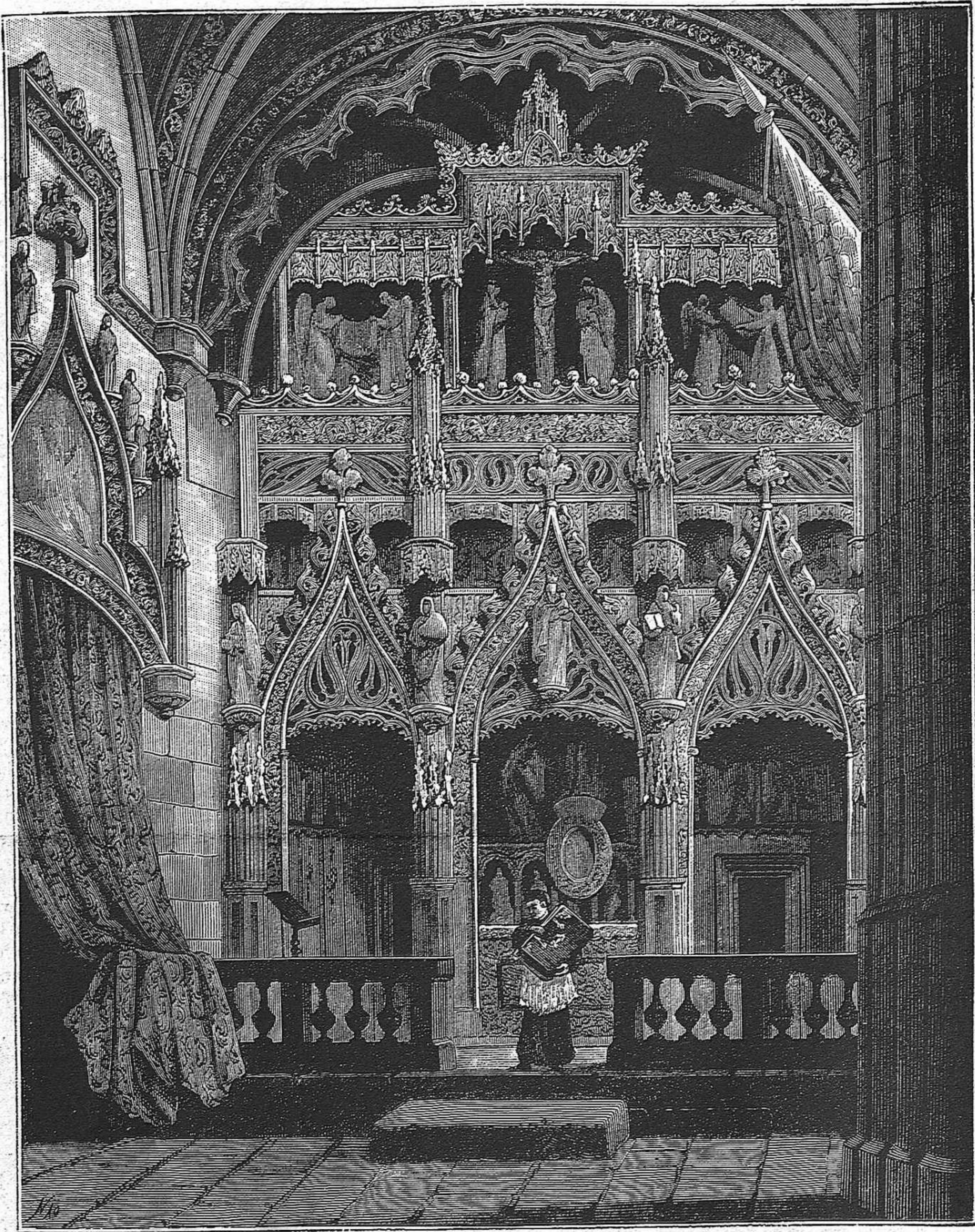
Vetaquí á la Marieta á cavall de la somera ab que son germá petit, per encárrech del pare, avistat per carta del día de la vinguda, la ha fet anar á rebre á la estació immediata.

A l'un corn de la nova sárria hi va lo farcell de la roba bona, y al altre la cistella de vimets, tenyida d'un negre metàlich, y que contenia las provisions de viatge sobrereres, que li havia posat la senyora la nit abans de la marxa, un bell tros de roja y olorosa llangonissa y tres ó quatre mitjes preses de aromátich xocolate, ab lo corresponent enorme crostó de pa blanch com una neu.

Vetaquí la *Fugida d'Egipte*, sino que'l Sant Joseph es aquí massa jove, y la Verge no porta l'Infant.

Fa plé de mirarlos. No gronxan ab tanta gracia les rames dels oms que ombrejan lo vell camí, al buf suau de la marinada, que refresca l'ayre calent d'una tarde de estiu, com gronxa lo cos elegant de la Marieta asseguda en la mansa cavalgadura.

Sa arribada es una festa de familia. La nova corre per les cases dels parents, y totes les tíes y totes les cosines, ja se sab, s'aplegan cada any per exir á rebre á la cosina y neboda, no faltanthi, se suposa,

CAPELLA DELS CORPORALS A DAROCA

sa mare, y alguna vegada assistinhi també son pare.

Cau molt bé. Una de les tíes té l'hort a la vora del camí per ahont ha d'arribar la Marieta. L'hort es lo punt d'espera. Allí s'hi poden passar una y dues hores ab delícia. La fruyta hi abunda. Es la temporada dels préssecs y rahims. Donchs allí barena la alegre comitiva.

Allí omple les cistelles dels grochs préssecs envellutats y dels rossos y transparents fruyts de les parres que donan la volta al hort en rústiques galeries.

D'allí estant se pot vigilar lo camí fins a llarga distancia, gracies a la configuració oportuna del pintoresch terror, y malgrat la copia d'arbres que'l amagan en nombrosos indrets.

Mes, si per casualitat fos insuficient la vigilancia, no passaria avant la Marieta sens donar un crit als

del hort, que prou se fan sentir de lluny ab sa expansiva y franca cridòria.

¿Qu'es assò de passar avant? Li agrada massa aquella selvatje y ombrívola reconada del hort, per passar avant sens recrearshi una estona, per veure rajar la font abundosa; per cullir ella matexa lo rahim de sa barena, lo rahim que conserva enterament intacta la deliciosa polsim virginal, tot amagat darrera'ls verts y frescals pámpols, senyal segura de que encara cap ma d'home l'ha tocat; per seure y menjársel en los rústichs pedrissos de devall l'ombrívol emparrat.

X

—Se'n veu algú allà lluny.
—Será ella.
—Son dos, un a cavall y altre a peu.
—Serán los nostres.

—Prou serán ells.

—Ja veig al Peret en mànega de camisa.

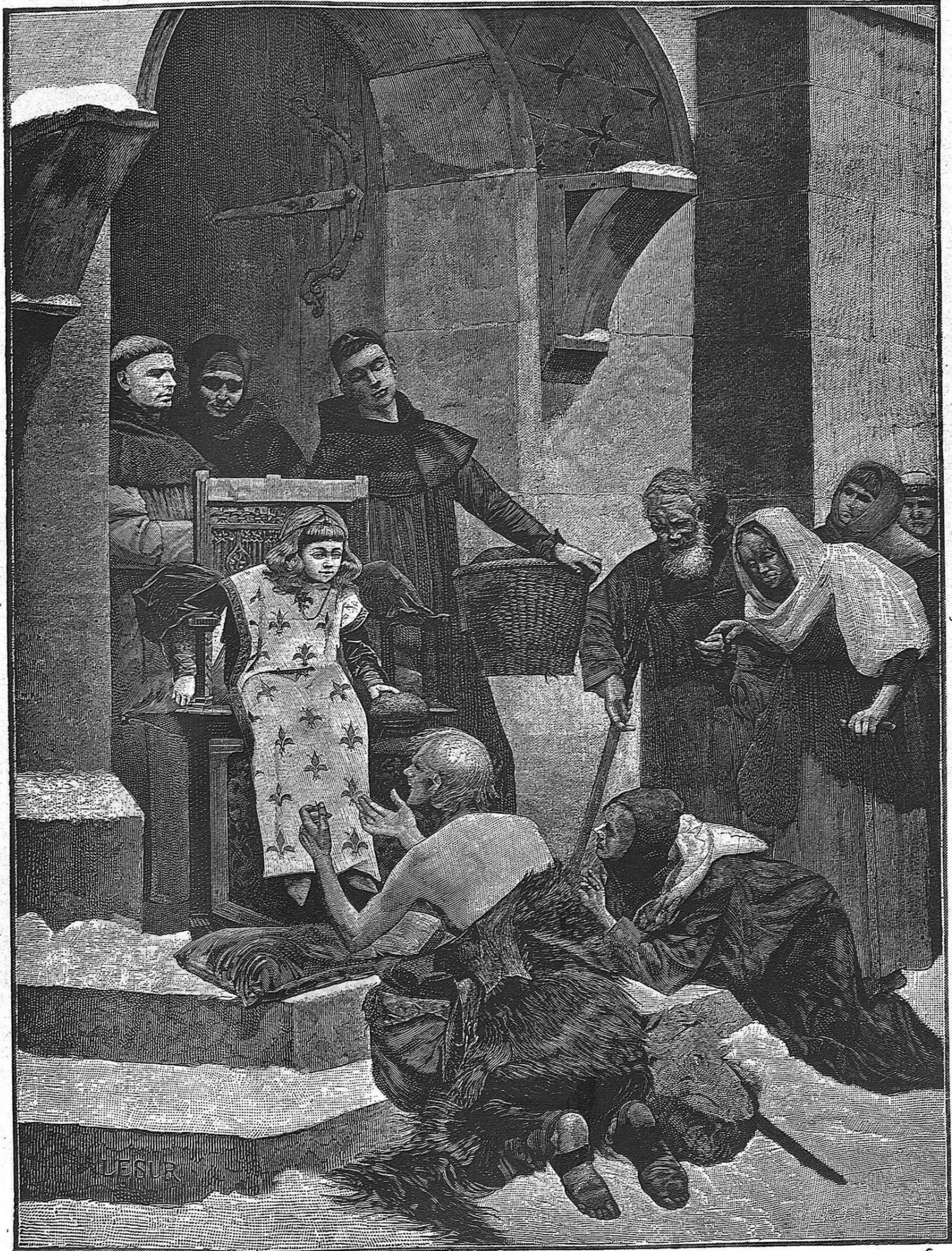
—Son ells.

—Son élls.

Ja salta lleugera de cavall la Marieta; ja l'enrotllan ab no sé quants brassos estesos. Los brassos estrenyen fort, y'ls petons petan que es un contento.

—¿Com va?
—¿Com ve?
—¿Què tal?
—¿Y fulano?
—¿Y sutano?....

Poch a poch finalment va minvant la pedregada de preguntes. Mes no per so calla may lo fement estol.

SANT LLUIS, REY DE FRANSA, QUADRO DE LESUR.

Més pompa podrà tenir un rey quan arriba a una ciutat que vol obsequiarlo. Més cordialitat, més amor, nó.

Hi há dues coses: son boníssima gent tota aquella família, y ella, la Marieta, s'ho mereix tot.

XI

També passá la festa major. Y no ha dexat mes rastre que'ls testos d'alfabrega, que ab puntosa rivalitat cuydavam de fer créixer les fadrines, destrossats per les rústiques mans dels fadrins de casa, que s'enyoyellavan les mans ab enormes brots de la olorosa planta; les regates de cera que han dexat les atxes en los carrers de tránsit de la professó; la fumada graella que sostenia les teyes per iluminar la plassa les nits de les ballades (encara no els haurá vagat de tráurela); y un exèrcit de pollastres y gallines de menys de los corrals.

Ha passat la fressosa torrentada de músiques, de ballades, de forasters, d'ápat, de goig, de treball culinari y dormitori.

Lo torrent ha tornat á mare.

Los pàgesos han tornat á llurs feynes, que may s'acaban, no sens un regular cabal de galbana en los joves que han perdut algunes nits, y en les dones de sa casa, que en obsequi als forasters y per endressar casa no dormían totes les hores que tenían son.

La Marieta té deu ó dotze dies d'estarse ab la família, segons bondadosa y acostumada costum de sos amos.

Fins ara no s'ha parlat de casament. Ara vindrá. ¿Quí podíá parlar de res grave en aquells dies que passavan enarborats com una tempestat de so-roll y boig moviment?

La veritat; ella no gosava ser la primera de parlarne.

—Lo pare, ó al menys la mare, es clar que me'n parlarán—se deya.

Passan dos, quatre, vuyt, nou dies, y ningú li parla del assumpto.

Se troba al terme del plasso concedit.—No hi há més remey—se diu—hauré de ser jo qui'n parle.—

Trobantse á soles un rato ab sa mare, li diu:

—Mare, ¿donchs què li sembla del meu casament?

—Filla, jo en ton lloch no'm casaría per ara; ets molt jove per agafarte ab un partit tan petit. Te tancas la porta á la sort.

—Y'l pare, ¿què hi diu?

—Ja sabs qu'es home de poques paraules, molt poques vegades me'n ha parlat. Com més va més fort lo veig en no consentirhi. Jo crech que ell té rahó; com te hi dit, crech que no convé de cap manera que't cases, al menys per ara y sobre tot ab un pobre que no té ni un mal tros de casa, ni res més que'ls tristos brassos.

—Y bé, ¿quán pot valer lo tros de terra que haveu donat á la germana? ¿Què fan ella y lo seu marit ab la terra que han arplegat entre tots dos? Treballar y menjar y passarho ab prou estretura. Creyeume; s'ho passen molt mellor allá los treballadors sense casa ni terres, que assí los pagesos que tenen una poca de propietat. A mi'm sembla que estaria cent vegades més á plaher que ma germana.

—Ets jove y no tens la nostra experiència. Si't sembla que'ls pagesos no fan per tu, enhorabona, no't cases ab cap pagès. Més ¿per què tenint tu dot no has d'esperar que't surta ab lo temps un jove de mellor ofici y més igual en cabals? ¡Vamos! tan jove y casarte ab un pobre, ningú de seny t'ho aprobará. ¡Y dexar tan bons amos, y tan richs! ¿Quí

sab, puig no tenen fills, si pensarian ab tu quan se moriran?

—Me sembla que tenen ganes de viure molts anys, y per mi que Deu los allargue la vida més que á mi mateixa.

—Es un dir.

—Donchs ara que so aquí, bé caldrá que'n parlem ab lo pare. Jo pensava que de resultes de la carta del amo y de sa contesta, ell m'en hauría parlat. Estich á la vigília de la marxa, y no m'ha dit res.

—Te puch dir per endavant *que son verdes*, que no'n traurás res, que cada día me sembla més contrari al teu casament. Jo coneix á ton pare, y tu també ja'l conexas. Creume, no li'n parles. Lo farás enfadar de debò y quedarás com ara, sens traurer un *sz*.

—¡Jesús! ¿donchs què tinch de fer? Me fa esperar fins á la festa major, ¿y ara no se'n ha de parlar? Lo jove espera resposta, ¿què li diré?

—Ja li pots dir rodonament que ton pare no ho vol. Assò t'ho puch dir de cert. Y torno á dir, si'm vols creure no n'hi parles, que no lograrás lo permís, y li donarás un disgust dels grossos. Tórnaten tranquila ab los amos. Desnona al xicot y posemos á veure venir.

—Al menys parlaulin vos: qu'al menys puga saber d'ell alguna cosa abans de tornármem. Mare, vos parlo ab lo cor á la ma, jo sé que m'estimau. Ajudeume vos á convèncer al pare. Si convé quedarme un ó dos dies més, me sembla que'ls amos m'ho disimularán quan los expliqui la cosa. Feu tot lo que pogau per lograr lo permís. No tingau cap por per mí. Estarém bé, nos guanyarém bé la vida. Vos ho diré tot: jo estimo á aquell jove: ha de ser ell ó cap més. Que tinga més ó menys res m'importa. Nos guanyarém la vida y ja n'hi há prou. Mare, vos ho dich ab tota la formalitat, si no'm puch casar ab ell, seré soltera tota la vida.—

Y digué les darreres paraules ab tal accent de fermesa y de fonda convicció, que no's podíá duptar que ses paraules tenían la forsa del més sagrat jurament. En tota sa vida havían exit de sa boca paraules tan solemniament pronunciades. Havía crescut molt en un moment.

Sa mare li prometé parlarne á son pare; y fins lo cor maternal, fent son ofici propi, se proposá sobreposarse á tota mira interessada y abogar per sa filla.

La cosa no era tan fácil.

Lo carácter del marit no era per dexarse ablanir ab aygua tebia.

Venia de mena de tossuts, y ell no la desmentía.

Bona gent, rectes, incapassos de fer mal á ningú á gratcient. Mes d'inteligencia estreta, acceptavan ab molta dificultat los pensaments d'altres si no s'avenían enterament ab los seus. Quan creyan tenir rahó, mes que no'n tinguessen, s'haurían dexat fer trossos abans que dexarse convèncer.

Y en Jaume creya tenir rahó.

Entrá en lo matrimoni ab les il·lusions *d'amor etern*, propies de la inexperta juventut. No trigá molt á trobar que sa muller, dona per altre part molt estimable, no era un àngel.

Desenganyat, quedá convertit en un escèptich en coses d'amor. Lo matrimoni quedá reduhit per ell á un més ó menys complicat *negoci*.

Se li presentava un problema, quina resolució lo interessava de propi: lo matrimoni de la Marieta.

Per en Jaume la qüestió era clara.

La Marieta está molt bé. Qui estiga bé, que no's moga.

¿Son actual benestar durará tota sa vida?

Los amos la estiman molt; prou li consta per cert. Ells ben lluny de despatxarla. Ans bé tindrán greu disgust quan ella se'n vaja.

Pe'l discurs de la edat, la Marieta ha de viure més que'ls amos. ¿Què farà quan aquests moren? Si la fan pubilla, haurá tret la rifa. Que al menys

li dexarán un bon recort, n'estich més que cert. Ademés, ab los estalvis que haurá fet la Marieta en molts anys de servey, qualsevol de la familia la pendrá en sa casa ab moltíssim gust. Si sos pares son vius, que vinga ab nosaltres; si som morts, que's quede ab l'hereu, ó sinó ab sa germana. Tots se darán per ben recompensats en heredarla: un més ó un menos en una casa de pagès no s'hi coneix, y més sent de mena treballadora la Marieta, que no se sab estar may en vaga.

Il·lusions de joves, ara tindrà més ó menys disgust si no la dexam casar. Ja li passará. Després me benehirá les mans.

Casarla tal com ella se troba, y sobre tot tan jove, y ab un pobre, es una gran bojería.

Vetaquí lo procés y la sentència.

Però irrevocable; sens apelació.

En Jaume, ademés, se tenia per home sensat, ¿quí no s'hi té? grave y d'experiencia.

Si se'l contradeya, exposava ab regular claretat ses rahons. Si se li rebutjavan, s'enfadava perque se sentia ferit en son amor propi, se sentia rebaxat, despreciat en lo que més estimava: en sa gloria d'home sensat y d'experiencia.

La Paula, exercint l'ofici d'advocada de sa filla, ab tots los miraments que li imposava la perfecta conexensa del carácter de son marit, li parlá del assumpto.

La última paraula de la conversa fou la de la Paula, dihent:

—Ja m'ho pensava, ets Alsina de noms y de fets.

XII

Al Manel se li feya prou llarga la estada de la Marieta en son poble.

Al día següent de la arribada d'aquella á la vila, lo Manel se doná prou manya per lograr veurela.

—¿Cóm está l'assumpto?

—Prou mal.

—¿Y donchs?

—Absolutament lo pare no ho vol. Prou si ha posat la mare per intercessora. Però'l pare, com li diu la mare, es *Alsina de noms y de fets*: mal va quan comensa per dir *no*; ha de ser no, mes que'l cel caygue.

—Es prou dolorós; més caldrá armarnos de paciència y esperar que tingas la major edat. Per mi, mes que's tardés mil anys, ningú es capás de ferme variar. Te prometo que seré teu, mes que se'm presente la filla del Rey.

—Jo lo que't prometo es ó que'm casaré ab tu ó no'm casaré ab ningú. Mes casarme contra la voluntat del pare, donarli un disgust de mort, no'm sento ab forces per ferho. Jo'm sacrificaré, ni que'm coste la vida: jo sacrificaré la meva felicitat. Jo no tinch valor per fer una cosa que no ha fet cap dels germans, ni ningú de les families parentes. Tot s'ha fet sempre ab bona avinensa de tots. Jo no'm casaré á disgust dels de casa. Si convé, quedaré soltera tota ma vida.

—Son molts los que ho han fet, y la lley civil y la lley de la Iglesia ho permeten. ¿Per què no ho pots fer tu?

—No dich pas que fassan mal los que ho fan; mes lo que dich es que jo no tindria cor per ferho; primer morir, primer tot.

—¡Dimoni de mossa! no sé si't diga cobart ó valenta. Es que per un cantó ets cobart per no gosar donar un disgust á ton pare, disgust que es per sa culpa, disgust que Deu y'ls homens permeten donarlo; y per altre cantó tens valor per sacrificar tota ta vida, tota la felicitat.

—Sí, es veritat, la sacrifico. Y acabem. Estich certíssima, per ma desgracia, que mon pare no durará de parer. Estich resolta á no donarli un disgust. Jo no vull que quedés lligat: quedas lliure, y

casat ab quí mellor t'aparega. La cosa podria canviar; lo pare, Deu li conserve molts anys la vida, podria morir. Jo t'asseguro que no casantme ab tu, me quedaré soltera tota la vida.

—Donchs, ja que'm promets quedarte soltera, jo't prometo quedarme solter, si no es per casarme ab tu. Conech que al teu cor no hi cab cap més home que jo, y sento ben clarament que en lo meu no hi cab cap més dona que tu. Viurem separats. Mes conserva en ton cor ma memoria; la teva no s'esborrarà del meu per un may més.

—Tot está dit. Cap més enrahonament entre nosaltres dos. Tu fes ta via, y jo faré la meva, com si res hagués passat.

—Que vaja la professó per dintre. ¡Quí sab si algun día surtirá!

—Tot está dit. ¡Adeu!

—Tot. ¡Adeu!

XIII

La Marieta continuava servint á la honorable parella dels Toneus, que cada día n'estava més contenta. ¡Cosa rara! ab lo poch temps que durá lo negoci desgraciat de son matrimoni, se notava molt bé en ella que havia *madurat* considerablement. Religiosa per educació, havia augmentat en religiositat y delicadesa de conciencia. Era més atenta y solícita en lo cumpliment de sos debers casulans. Era molt més posada, tenia més seny, havia desaparegut la estrepitosa alegría de la juventut sens cuydados, havia adquirit la gravetat de la gent madura, que ajuntava perfectament ab la vivacitat de moviments y llestesa propia de la juventut y de son carácter.

Ab la llestesa ab que cumplia los recados que la obligavan á rondar pe'ls carrers, veyan ab gran plaher sos amos qu'era dona de casa, enemiga de converses inútils ab companyes y sobre tot ab fadrins, y amiguíssima del cumpliment, no sols del deber, sinó fins dels honestos gustos de sos senyors.

Les raríssimes vegades que per casualitat se veyan en Manel y la Marieta, se saludavan en apariencia com estranys, com si res hagués passat. Sols alguna vegada trobantse enterament sols y en lloch invisible s'havían deturat un moment per dirse:

—¿Estás en lo mateix?

—Sí, ¡per sempre!

—Donchs jo també ¡per sempre!

XIV

Han passat vint anys. La escena ha variat. Los senyors han mort en pau un després del altre. La Marieta los ha cuydat fins á la mort, cada día ab major voluntat y perfecció. No la feren pubilla. Los bens passaren bona part á obres de Benificencia, altra part als més prop parents, dexant una modesta y suficient pensió per premiar los excelents serveys de sa bona y fidel sirventa.

Ara té uns quaranta anys. S'está ab sos pares quasi octogenaris, á qui cuyda com á pollets. Los fills del hereu, que ella cuyda tant com la jove, se la estiman tant com á sa propia mare. Aquesta, cunyada de la Marieta, la estima també com una germana. S'ho mereix de debò. ¡Es tan prudent! ¡La ajuda y aconsella en tot ab tan bona voluntat! Y ¿quí sab si tambe la *moma* contribuix á suavisar alguna asperesa, algun refrech propi de cunyades? En fi, tant los de casa, com los de la parentela, no sols estiman, si que veneran la honorable persona de la Marieta.

Jo mateix tinch complacencia en mirarla. La conech desde petita. May ha estat una flor de bellesa. Alta y tirant á prima. Ulls y cabell negres, llargues y negres pestanyes sombrejan uns ulls més aviat grossos que xichs. La cara morena, ab la pell no delicada sinó resistent, color sa, si bé un tant es-

blaymat. Mans llargues, sens arrugues; mes sense carn, no més que la pell y l'ós.

Té preferencia pe'ls colors foscos en lo traje. Acostumada al de una vila prou poblada, se distingeix notablement al costat dels virolats y diferentment tallats trajos pagesos de la gent del poble. Es allí quasi una *senyora*. Malgrat sos quaranta anys, fa goig de veurela quan va á missa ab la negra elegant mantellina que escau com pintada en aquell cos encara flexible y sempre correctament arreat, sense joyes ni farfotalla.

Dich mal, *malgrat sos quaranta anys*; los anys han embellit encara aquella honorable figura, los anys hi fan resplendir més qu'abans les qualitats morals, donant á la Marieta un sagell de gravetat respectable, de bonhomía, de simpática castedat. Un se sent ab ganes de ferli barretada quan passa pe'l costat.

XV

Una vegada al any, al agost, que la gent han fet diners del blat, ó als últims del any, que han venut lo ví, sol passar pe'l poble de la Marieta un vell marxant ab sa provisió de robes de tota mena, cridant pe'ls carrers *¡el marxant, dones!*

Prou la coneix aquella veu la Marieta. Es l'amo de la botiga ahont anava mil vegades á fer ses provisions per ella y les manudencies per la senyora quan servia en la vila. La botiga d'aquest marxant era no lluny de la casa dels seus amos.

Com á la vila hi sobraven botigues per poderhi viure ab los recursos d'ella, aquest y algun altre marxantet buscavan un suplement en la ronda dels poblets vehins, extenentse fins á moltes hores de distancia, ab son burret carregat de dos grossos farcells.

Com es trempat, sab molt ben engalipar á les dones per ferles saltar los quartos, molt á gust de elles, que ja l'esperan ab ansia per les seves compres.

Lo marxant es per la Marieta lo correu de la vila. Raríssimes vegades ne reb noticies per altre conducte.

Ja se sab: lo marxant destina cada vegada una estona vagarosa per fer una visita á la Marieta, que li recompensa benevolament ab alguna compra per ella, per les nebotetes, per sa mare ó per la jove.

Quan la Marieta sent ressonar pe'ls carrers la coneguda veu del marxant, trau lo cap al balcó ab la cara alegre: tot seguit sos ulls se topan ab los del marxant que ja espera aquella aparició agradable. Si li ve bé llavors, puja á la casa; si no li ve bé, diu á la Marieta:—Ja pujaré cap al tart.—Y passa de llarch tot fent sa feyna.

Ve la hora de la sentada: en ella s'entera ab interés de les novetats ocurregudes desde la darrera: casaments y desgracies, naxaments y morts, singularment de les families conegudes ó notables.

Acabada la *crónica*, ajustades y satisfetes les compres, afegintli sempre d'estrenes quelcom per alegrar l'estomach; ó be barena ó al menys una copeta de la bota del recó, marxa lo marxant citantse pe'l any vinent, si á Deu plau.

En una d'aquestes anyals visites sabé la Marieta la mort d'en Manel. Contali lo marxant sa breu malfia, y son modestíssim enterro, ni més ni menys qu' un succés ordinari.

Soptada la Marieta per la inesperada noticia, se commogué fins á lo més fondo del cor. Pogué emperò dominarse prou bé per aparentar una calma que no tenia. Es l'únich any que trobá llarga la visita sempre agradable del vell y trempat marxant.

Com en les cases de pagesos sempre hi há feyna per tothom, ningú notá res d'extraordinari en la Marieta: además, sols s'hauria pogut notar un poch més de reserva que la ordinaria, y algun més llarch rato de permanencia en sa blanquíssima y sempre ben endressada cambra.

XVI

La Marieta era profundament religiosa. Les ensenyances de sa cristiana mare, les instruccions de un zelós é instruhit Rector que li havia ensenyat la Doctrina y la havia preparada cuydadosíssimament per la primera comunió: la sort de trobar un bons amos, sort procurada ab la major ansia per sa previsor mare, que en cap manera hauria permès que anás á servir, sinó á persones de probada religiositat: un seny y una bondat naturals: la escola dominical dirigida per los monges de la vila ahont servia: tot se conjurá en benefici de la bona Marieta, en qui la Religió havia posat fondíssimes y fortes arrels.

Es observació incontestable que en les persones profundament religioses may ó quasi may hi há *mar de fondo*: la desgracia crespará les ones de la superficie del mar: al bell fons may hi arriba. Al bell fons del cor hi há lo inviolable santuari ahont Deu habita en tranquila y solemniat soledat. Sa benèfica y vivificant influencia se dona á conèixer en tota la persona, en l'esperit y en lo cos, en la acció y en lo repòs, en la tribulació y en la pau.

En tals cors lo sol pot ennubolarse; pondreshi, may.

La Marieta no oblidá may al Manel, ni viu, ni mort.

Arribada als quaranta anys, encara que'l Manel hagués sobreviscut á son pare, al de la Marieta, jo crech que aquesta no s'hi hauria casat ja.

—Manel,—hauria dit á mon parer,—hem fet tart; no es hora de pensar en axó. Viu encara la mare, que fent un sacrifici me diria, *avant, casat*. No está bé que la dexe. Ni m'está bé á la meva edat fer lo que tant escau á la joventut. Tota la familia ne tindria un secret resentiment. Dexemho córrer. Conserva fidelment la meva memoria; jo conservaré la teva fins á la mort. ¡Fins al cel!

Si la soptá un moment la inesperada noticia de la mort d'en Manel, se reposá prompte, tornant á sa pau interior habitual.

Y sens notables peripecies, en santa pau visqué lo restant de sa vida.

Son cos jau al fossar rústech del poble, esperandevall de senzilla llosana la resurrecció benhaut rada.

Sa ánima, gosa ditxosa al cel.

Axís ho crech piament. Sa vida fou un textit de obres bones.

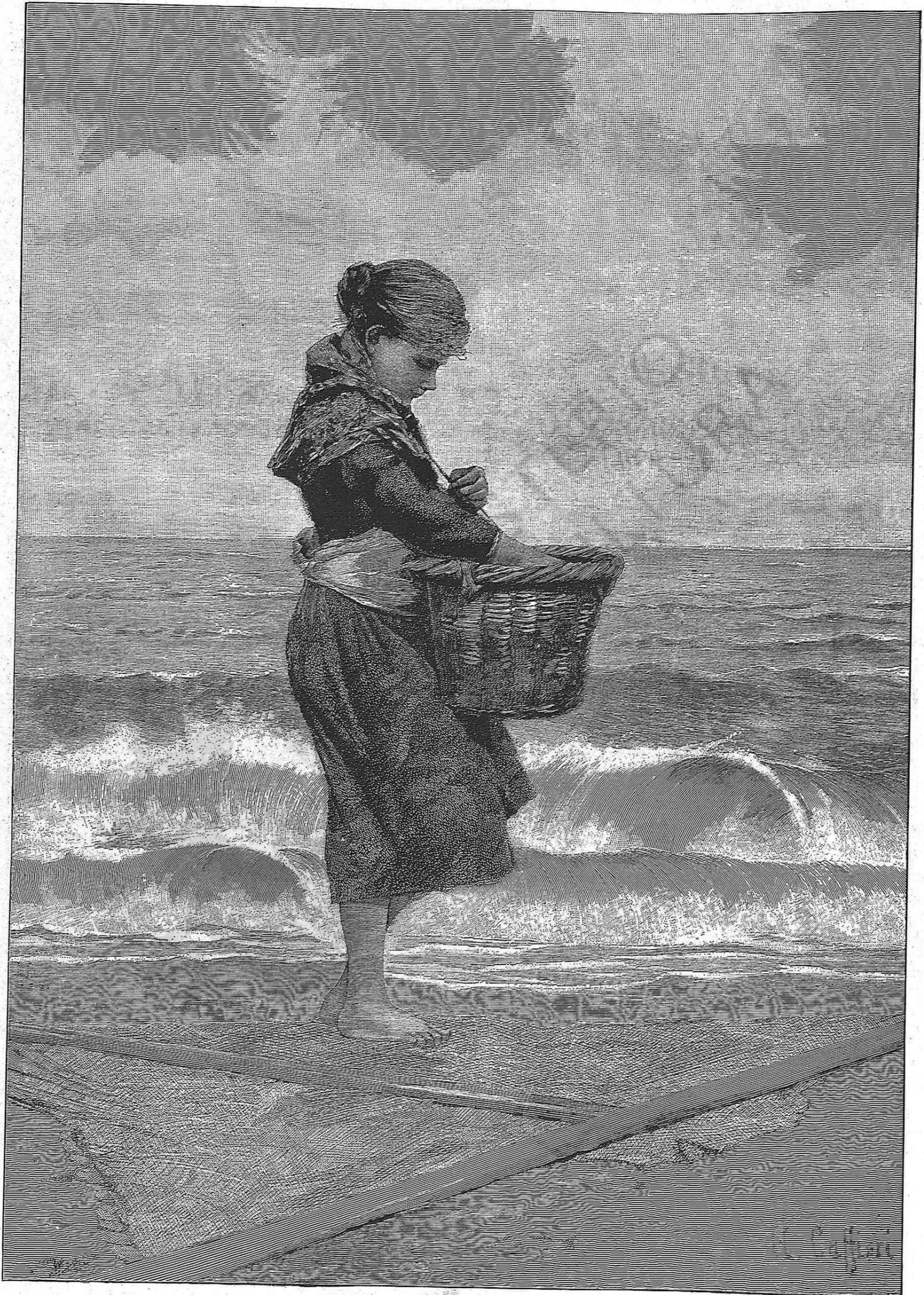
Joveneta, treballava dòcil en los quefers de la casa á les ordres sempre de sa laboriosa mare.

Fadrina, en lo mellor de sa juventut treballava servint á sos bons senyors.

Retirada en la casa payral, no vagava de treballar en les inacabables feynes de una casa de prou familia.

¿Quínes obres voleu més meritories?

RAFAEL SANS D'URPÍ.

A LA PLATJA, COMPOSICIÓ PER H. CUFFIERI.

LA SEGADORA NAPOLITANA

LA LLEGENDA DEL ROSER

PREMIADA AB LA FLOR NATURAL EN LOS JOCHS FLORALS
DE VALENCIA.

I

Reyna y senyora meua, si en jorn de alta memoria
erès lo sagrat símbol de poesia y gloria,
al que tes prendes donen vivíssim esplendor,
accepta, com no ho cregues de ta grandesa ultraje,
la humil flor que en penyora de tendre vassallaje
te dú lo trobador.

Algo en tu veig jo d'ella; té sos colors ta cara,
son tall ta gentilesa, y son perfum encara
quant la claror del vespre va replegant la nit,
no es tan pur com la essencia de ta virtut preciosa,
y tot assò't fá digna, per bona y per hermosa,
de durla en lo teu pit.

Guárdala allí, que porta, á més de sa hermosura,
algun recort de dija, de amor y de amargura,
que esplendorosa vida y mort li doná un sér;
y á fi de que la tingues com un gran tesor, closa,
pera més obligarte, jo afegiré á la rosa
la historia del roser.

Si en tals instants gojosos, quant mágica armonía
unix gracia y bellesa, encant y poesia,
llum, resplandors y aromes, fent d'este lloch un cel,
jo recelós, ombrívol, malalt per l'anyoransa,
á la daurada copa, que ompliu fè y esperansa,
la gota duch de fèl,

Es que obedixch, com sempre, á mon ingrát planeta,
puix pera cantar glories jo no naixquí poeta:
soch llágrima entre risas, soch en lo cant suspir;
soch la impaciencia horrible de aquell que un gran bé espera,
soch núbol de tronada, que en plena primavera,
del cel tapa el safir.

Soch l'au que entre les runes ab tò pavorós canta,
que lo silenci torba y al pasager espanta,
y en son bressol al téndre infant li arranca un plor;
soch sentiment que mata, y ell ma tristesa abona,
les cordes d'eixa lira, que assí en lo pit ressona,
son fibres de mon cor.

Permetme, puix, que á conte de la cansó joyosa,
de himnes que ab sa grandesa en fè lo cor rebosa
de antigues recordanses en cántich falaguer,
jo, com sempre, senyora, al meu destí obedixca,
y que á la fresca rosa, pura com tu, afegixca
la historia del roser.

II

Hi há en l'horta de esta terra, que un paradís figura,
sobre catifa hermosa de flors y de verdura,
una alquería blanca, molt prop ja de la mar;
si ona atrevida avansa, besantia se recrea,
cóm si fós l'alquería lo peu de Galatea
banyantse per jugar.

Pareix entre los arbres un niu de colometes
que per sos fills formaren, afanosos é inquietes,
en les primeres ansies de son primer amor.
La indiquen dos palmeres, y els roserets la envolten,
y en lo ramage ombrívol les aus alegres solten
son cant encisador.

De la rient caseta s'aixeca prop la entrada,
com signe de creencia puríssima y sagrada,
feta de tosca pedra, una senzilla creu;
dihuen que un terme marca, mes eixa creu beneida
sempre será aquell terme suprem de nostra vida
que l'home unix á Deu.

Allí, casi rendida, al peu de la creu santa,
mirant la mar blavenca, ouint l'aucell com canta,
s'encontra Marieta, velats los garsos ulls,
sense color los llabis, puix que'l robá la pena,
y en grans ones revoltes, sobre la blanca esquena,
sos negres cabells rulls.

¡Ay! fon per sa hermosura altra Vènus divina,
que ab ses espumes blanques formá la mar vehina,
y que un raig de la lluna vestí ab iluminós vel:
per son esperit, un ángel vensut en crudel guerra,
que en un suspir s'enlayra, abandonant la terra
y retornant al cel.

—¿Què tens?—Li diu sa mare, mirantla ab ulls plorosos,—
¿per què has perdut les roses de tos colors hermosos?
¿per què reses y plores mirant sempre al espay?
¿per què quant á la aubada deixes lo lliit, no'm dones
aquell bes de tendresa, y fujes, me abandones,
y no te sonrius may?

—Mare,—li respon ella, ab veu que pareixia
la trista y ja darrera queixa de l'agonía:—
no'l veig fa un any, y porte la mort dins de mon pit.
Pense que ell la mar creua, que tot el temps ho acaba;
y pot ser tomba freda del home la mar brava,
y de l'amor l'olvit.

En la vesprada trista, quant ja anava á embarcarse,
y allá á lo lluny se vea son baixell agrunzarse,
la vela inflá, com ala de auell que va á volar,
mirant lo roser tendre, entre jemechs me día:
«Quant lo roser flor ixca, jo hauré ornát, María,
portante nom y llar.

Rega el roser, que es símbol de nostra fè jurada:
un jorn varem plantarlo, al despuntar l'aubada,
pensant en lo pervindre y plè lo cor de fè.
Quant ell un capoll fassa en l'altra primavera,
ans de que esclate en rosa, sobre la nau velera
á ton costat vindré.»

Diu y estenent los brassos, sobre son cor m'apreta;
els dos plorem, se allunya, lo veig énar inquieta,
quant ja entre núbols rojos ponentse anava el sol;
viu que la nau bogava, que com lo raig corria,
y la perdí de vista quant ja la nit venia,
menys negra que mon dol.

Desde aquel punt ¡ay mare! ab greu dolor suspire;
regue'l rosér ab llágrimes, la mar revolta mire,
y en oració á tota hora estich davant la creu;
y capoll fet rosa, apenes un jorn dura;
y de la mar, la barca, no es veu en la planura,
ni á mi m'escolta Deu.—

Ja el trist plòr de María lo seu accent apaga,
y per lo dolor morta, lo front torbat amaga,
buscant dolsa acullida en lo resgás matern;
y aquelles criatures, que mig morint vivien,
pera plorar, en una no més se confoníeen,
com son dolor etern.

Tres jorns après, la jove, al caure la vesprada,
en l'hora misteriosa en que la llum cansada
se'n vá, deixant les ombres lo cel anubolar,
junt al roser simbòlich, que un sol capoll tenia,
ja sense forsa estava, y son esguart corria
del capoll á la mar.

L'hu se bambolejava, l'altra estava en bonansa;
encara á aquella vida quedava una esperansa
ans de deixarse caure en braços de la mort:
¿quí sab si's vorá pronte d'aquell baixell la vela,
com se veu en nit fosca la desijada estrela
que al mariner dú al port?

Una sonrisa dolsa mig obrigué sos llabis,
y del passat olvida les penes y els agravis,
y ab veu que no podía ouir lo mateix vent,
diu, abrassantse al arbre de aquella creu beneida:
—¡Senyor, que vinga pronte, perque sense ell la vida
es un etern torment!—

Ouí remor de passos; torná los ulls y absorta
la rígida figura de sa mare mig morta
va vore, que li día llansant un amarch crit:
—Apreta lo cor, filla; mata eixa passió intensa:
ja ton amor té tomba.

—¿La mar?

—Nó, més inmensa:
la tomba del olvit.—

Y ans que les mans portara sobre son cor María,
ab sos llatits furiosos lo cor romput se havia,
y son cap descansava al peu de aquella creu;
y los aucells cantaven, la lluna se aixecava
darrera de la ona, que mansa mormolava
acás un himne á Deu.

Y com si fos miracle, al espirar Marieta
la flor ixqué del cálzer, rompent sa presó estreta,
y en torn l'ayre endolsava perfum encisador,
puix tal volta el cel día: «La flor de aroma plena
ha mort ans d'esclatarse, per l'amorosa pena:
que naixca un altra flor.»

III

Lo roseret, senyora, que feu la rosa aquella,
també vá fer eixa altra, tan fresca y tan vermella,
que, com preada joia, adorna vostre pit;
fa un jorn que va cullirla la meua má, y patía;
era la mateixa hora que un any abans María
caygué en la eterna nit.

Mirava jo á la rosa, com una image vera
de aquelles tres paraules que hi há en nostra senyera,
Tres verbs pera una idea, tres notes pera un cant;
la sava de ma terra doná al capolllet vida,
y ventijols flayrosos la nostra mar dormida
baix de lo sol radiant.

Era, puix de la Patria lo més cumplít enblema,
de esta volguda patria que ab jelsia estrema,
al allunyaros, sempre lo nostre cor reté.
Al comensar sent rosa, per la creu ombrejada,
ouí la oració trista de una ánima apenada,
y és per lo tant la Fé.

Y fon regalada ab llágrimes de un amorós deliri
que al món robá un arcángel, demprés de llar martiri,
y es, per lo tant, lo símbol puríssim del Amor;
y es, per lo tant, senyora, de totes les ofrendes,
la més gran y més tendra que á dama de tes prendes
pot fer lo trobador.

FÉLIX PIZCUBETA.

RECORT

Les ones de la mar mos peus banyaven;
la lluna aparexia en l'horizont,
y allá en la platja un mariner cantava,
com llarga quexa, popular cansó.

Jo estava trist; tu á mon costat sentada,
sobre el meu muscle descansant lo front,
estes paraules dolces murmuraves
ab l'argentina veu del rossinyol:

—Jo sé'l dolor que t'afigix, poeta;
la melengía que't desgarrá el cor,
y per qué naxen de la teva lira
gemechs á conte de cansons d'amor.

Triunfs ambiciones que á lo cel te pugen;
gloria que fassa rasplandir ton nom;
aplaus y vítors que de goig t'embriaguen,
y vert llorer pera cenyir ton front.

Com águila capdal creuhar volguerés
el espay infinit y misterios,
y sentarte en los núbols quan d'esprada
els tenyix l'últim resplandor del sol.

Mes ¡ay! que son tos pensaments, poeta,
d'ánima juvenil il·lusions d'or;
les mustiará lo desengany un día,
com mustia el ayre del ivern les flors.

En lo camí de la existencia humana
un gran plaher encontrarás tan sols;
si per buscarne uns altres ilusoris
desprecies exe quan la horrible mort,
ab son bufit gelat, la flama apague
que per tes venes difundix son foch,
dirás ab veu per l'agonía ronca:

«¿Qué es lo qu'he tret de la existencia jo?»
Dexa els ensòmits, adorat poeta;
del món la única ditja es el amor;
si un espay vols pera volar, jo't done
l'insondeuable espay de lo meu cor.—

Y el teu alè me perfumava el ayre,
mentres tos brassos, rodejant mon coll,
unián, com tos llabis á mos llabis,
no més en una vida la dels dos.

Y á cada bes y cada abraç que'm daves,
de goig morintme repetía jo:
—Es veritat ¡oh verge idolatrada!
la ditja de este món es el amor.—

Y en tant les ones nostres peus banyaven
y la lluna crexia en l'horizont,
y allà á lo lluny el mariner cantava
ab més alegre veu altra cansó.

FÉLIX PIZCUETA.

LA NOVA ERA

(Continuació.)

VII.—VISITA INESPERADA.

L'Agustina entrant á casa Piguillem, si no hi tornà l'alegría, hi dugué'l consol, puig ab sa pràctica, ab son zel y la seva activitat, tot ho tenia en ordre, y ab la sua presencia no més, semblava haver sigut prou per curar la malaltia de dona Gertrudis y calmar las penas de la Concepció. Ella, la cambra, tampoch hagué de penedirse del cambi, perque, al poch temps, trobantse com qui diu en son natural element, feya tant bon rostre que qualsevol no hauria dit sinó que s'era tornada deu anys més jove.

A casa son nebot no la trobavan pas á menys: la senyora Pepa, ben al contrari, ab la sortida d'ella se tragué un pes del damunt, puig ja no tenia qui la contradís en cosa alguna, ni fiscalisès sos actes d'economía doméstica; casi altre tant pot dirse de la criada, y en quant á la Rosó y al senyor Francesch, res hi varen coneixe, puig la noya era molt jove, ignocenta y de bon natural, y'l vell tenia massa coses sérias en que pensar, per no ocuparli la atenció l'absencia d'una dona casi estranya á son afecte.

Lo día 7 de mars del any 1809, á las vuyt del matí, quant la gent de ca'n Dalmau esmorzava, se obría la porta del venedor al mateix temps que una veu deya desde fora:

—Ave Maria, ¿quí hi há aci?

—¿Qué demana?—feu la senyora Pepa.

—¿Sabrian dirne hont es una fábrica de sedas?—preguntá la mateixa veu.

—Aquí es. Ja va,—cuytava á respondre'l senyor Francesch, alsantse ab lo dalé propi del qui com ell, tē molta mercadería avansada y fá temps que no ha vist ni un comprador.—¿Qué se li ofereix?

—Que pose un plat més á taula, y esmorzaré,—responia un minyó que per son vestir semblava un pagés de la costa.—

Sentint estas rahons, lo menestral, després de mirarse de cap á peus al foraster, al qui va pendre per boig, li fixá'ls ulls en la fesomia d'una manera molt directa, com si tractès d'endevinarhi alguna cosa.

—¡Ah! ¡ah! ¡ah!—exclamava'l foraster rient.—¿Encara no coneix qui sò?

—¡Calla, home! ¡calla!—va respondre'l menestral pegantli un cop á la esquena.—¡No hi havia caygut; ara sí que't coneix. T'has fet tant home....! ¿D'hont dimoni has eixit? Pepa,—afegí—mira si'l coneixes.

—¡Hola, Gaig! ¿Ahont eras?—preguntá la mestressa eixint?

—Aném allà dins, que'ls ho diré,—responia ell, mirant recelós á una part y á l'altra.

Entraren al menjador, y'l Gaig, després de saludar á la noya y á la criada que l'amohinaven ab preguntas, agafá una cadira, y va asséures.

—¿Estem sols?—va fer.

—Sí, sí,—respongueren tots los altres.

—Donchs, vinch de la guerra.

—¿Sí? ¿Y qué tal? ¿cóm marxa?—interroga'l senyor Francesch.

—Aixís, aixís.... No tant bè com un voldria; però,

vaja, més malament podria anar. Se despatxan molts francesos pel altre món.

—Donchs, com es que hajas vingut?—saltá la senyora Pepa.

—Jo y un altr'home hem dut una carretada de blat bo, tant bo, que aquell que'n menje ja estarà tip per días. Miren, aquí hi há la mostra.—

Y trayentse un paper de la butxaca, lo desembolicá.

—Pòlvora.

—¿Pòlvora?

—Pòlvora es,—feren repentinament lo senyor Francesch, sa esposa y'l Gaig.

—Dexém estar aixó per ara,—continúa'l trompet tornant á desar lo que havia ensenyat.—Vinch per un altra cosa. ¿Qué saben del senyor Enriquet?

—¡Ay, fill! res hem pogut saberne,—contestá la esposa del marmessor.

—¡Res!—sospirá aquest ab tristor.

—Donchs, ara van á saberne,—assegurava'l Gaig mostrantlos una carta.

—¿Sí? ¿sí? ¿De debó? Vejam que porta,—exclamaren las tres donas axecantse plenas d'alegría.

—¡Calleu!—ordená l'amo ab to d'autoritat, y apoderantse ab ansia del escrit.

Per un moment regná la quietut més gran.... Lo vell descloguè la carta depressa, y, mentres la llegia las tres donas, semblava que mirántsel, volguessen llegir també en lo rostre del lector. Aquest, en havent acabat, diguè content y aixugantse una llágrima.

—¡Bè! ¡bè! ¿Qué us sembla? ¡Ja'l tenim tot un senyor oficial!

—¡Ah! ¿Sí?—exclamaren las duas joves.

—¡Gracias, Senyor!—mormolá la senyora Pepa plegant las mans y dirigint la vista en l'ayre.—Tu,—afegí, donant diners á la minyona,—corre á ca'l adroguer, compra dos ciris de mitja lliura, y feslos encendre totseguit á la Mare de Deu dels desamparats. Lo hi tenia promesos, y Ella ha volgut escoltarme. ¡Ay, Senyor!

—Apa, Miqueló,—feu, dirigintse al Gaig,—acóstat, que pendrás un bocí.

—No vindrá malament,—torná ell de resposta.

La senyora Pepa's ficá á la cuyna, y al cap de pochos minuts, posava á la taula un plat fumant que llansava una olor capassá de retornar los sentits.

—¿Y, donchs, ahont tenen la senyora Agustina?—preguntava ell menjant ab gust.

—Es á casa'ls seus amos,—contestá la dona posantli vi al got.

—¡Ah carat! ¿Ja torna á serhi?

—Sí, ¿Que saps alguna cosa pot ser?

—Estich enterat de tot, fil per fil. Es que li duch una carta.

—Si vols, ja li donarém.

—No cal; tinch ganas de véurela. La carta du'l sobrescrit á n'ella, perá que la puga rebre dona Concepció.

—Si vols, l'enviaré á cercar desseguida.

—Nò, ara'm ve malament. Tinch de anar á veure á la mare.

—¡Es qu'encara no hi has anat! Vája un ansia que'n tens.

—Ja sè qu'está bona, ja m'ho han dit, però me n'hi vaig ara. Digan á la senyora Agustina, que s'ha aquí á las tres.

—Está bè,—va respondre ella.

—Sí, ja li dirém,—afegí'l senyor Francesch qui's passejava content amunt y avall del menjador, llegint y tornant á llegir la carta.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

(Seguirá)

INTIMAS

Quant eram noyets tots dos,
axí que l'estiu venia,
¡cóm corriam cap al mar!
Tot just se feya de día.

Platja amunt y platja avall,
vinga replegar petxina's;
en sent hora d'esinars,
cap al bosch de las alsinas.

Dessota del vell desmay,
¡y quina son al mitj-día,
tot escoltant gotejar
los gadúfols de la cinia!

Poch á poch baxava'l sol;
poch á poch l'ombra crexia....
Ja'l campanar del convent
tocava l'*Ave Maria*.

Sortíam á sopá al ras
ab la mare, qu'al cel s'ía,
mentres duya'l masover
l'aygua fresca de la mina.

En nits de lluna, sovint
pujavam fins á l'ermita,
ó'ns ficavam al molí
si passavan la farina.

F. BARTRINA.

GIRONA

(NOTAS D'UN VIATJER)

Una notable obra inédita.—Probada importancia de Girona baix tots conceptes.—Seguim ab l'Industria.—Gran taller de serrar y tornejat, de Torruella, Nicolau y Companyia.—Un poeta industrial.—Mercuri y las musas.—Cap á Sarriá.—Las fábricas d'en Flores.—Paper y pasta de fusta.—Recort agradable.—A. Pont Major.—Regás.—Lo anís de la marca *Univers*.—Lo colegi de Sant Narcís.

A Girona'm presentaren á un dels escriptors que més honran á Catalunya per sa ciencia y per son criteri, al doctor en Medicina y Cirugia don Joseph Ametller y Viñas, acadèmich de la Real de Medicina de Madrid y subdelegat del partit de Girona. Y ho vaig celebrar molt perque tinguí ocasió de conixer una notable obra inédita, ja casi acabada per lo doctor Ametller, titulada *En Alfons V de Aragó en Italia y la crisis religiosa del sigle XV*, treball històrich enriquit ab gran abundor de documents, molta part d'ells fins ara desconeguts.

Obra tan important necessita un editor que sabés darli relleu ab los elements que ha conseguit en aquesta época l'art tipogràfic.

Aquest any ha publicat lo senyor Ametller datos molt curiosos é interessants sobre la geología de Girona, sa geografia y topografia, condicions climatológicas, etc., y fins la manera de ésser de sos habitants, acompanyant á una extensa Memoria sobre las ayguas del Pedret y font de Sant Jordi, escrita ab la colabració de don Antón Subirá y Marquet. Mostranse molt al corrent de quant s'ha publicat sobre aquells assumptos y de l'història de l'immortal ciutat, aduhint lo testimoni d'altres escriptors reputats, tant nacionals com extrangers, entre aquests Humboldt y Bowles, y dels primers Vilanova, Bolós, don Lluís Marián Vidal, don Juliá y don Manel Chía, don Manel Teixidor, don Joaquim Botet, don Pere Alsins y don Enrich Girbal, ha fet d'aquesta obreta un veritable ramell històrich-científich-literari que mereix ser esmentat y consultat.

Estem molt conformes ab la següent afirmació consignada per lo senyor Ametller en lo principi del seu treball: «La provincia de Girona es indubtablement una de las més afortunades d'Espanya en lo concepte de que ha sigut estudiada científicament desde'ls més variats punts de vista per personas molt recomanables per sa diligencia y saber, de manera que'ls més difícils y variats problemas que s'hi referexen están casi tots plausiblement resòlts.»

*

*

Seguim ab l'Industria.

L'ENSAIG AL CONVENT, QUADRO DE A. RIBOUT.

DONAR BEURE AL QUI TE SET

LA NINA

LA MIXEÏA, QUADRO DE M. WESNER.

Un dels establiments més en gran en son gènere que he vist, y més digne á Girona d'una visita, es la fàbrica de serrar fusta y á la vegada taller mecànic de torner dels senyors *Torruella, Nicolau y C.^a*, montada al peu de l'estació del ferrocarril, ab una espayositat, una maquinaria y uns procediments que res tenen que envejar d'altres molt importants que he vist al Extranjer.

N'hi haurá prou ab un detall pera que nostres lectors se fassin idea de lo en gros que dita casa treballa. Tenint en compte que, ademés de la fusta de construcció, en serra molta pera embalatges de fruita, gèneros y altres articles, vaig saber que tant sols en cercols de ferro y en fil pera subjectar las fustas y lligar los fardos gasta anyalment de sis á vuyt mil duros. Axís se compren que hi hagi pobles, com Malgrat y Badalona, en que una munió d'operaris se guanyi la vida fent fil pera la fàbrica dels senyors *Torruella, Nicolau y C.^a* de Girona.

En la secció de torneria s'hi fan llits, cadiras, lavabos, tamburets de piano y demés feynas del ofici, comprenent també lo de ebanista, ab mobiliaris complerts y parcials, de luxu y senzills, á gust del consumidor, segons se desitjin, pera lo que la casa compta ab una rica colecció de dibuxos moderns y antichs. Altrement en son magatzem de fusta s'hi poden triar las del país y del Extranjer, y també las de Ultramar.

En fi, que fora cosa de quedarse parat de que en una ciutat espanyola de tercer ordre hi visquesen industrias tan extraordinarias y ab tanta inteligencia dirigidas com las que representan dita casa, la de en *Planas, Flaquer y C.^a* y algunas otras, si aquexa ciutat no fos catalana y no hi alenés lo que posa á aquexa gran regió al cap de todas las de Espanya y entre las millors del mon.

Nostre amich y distingit company don Ferrán Agulló tingué l'atenció d'invitarme á visitar una fàbrica seva. L'autor de *Lo cant del Pi*, l'hermosa poesia que guanyá la flor natural en los Jochs Florals de 1887, s'ha ficat ab gran esperit en lo camp de l'Industria, montant á Girona una fàbrica de serar suro ab tanta perfecció com escriu. Ja es sabut que las serraduras de suro tenen una munió d'aplicacions industrials, algunas casi artísticas. L'Agulló m'ensenyá en la casa en que viu á Sant Feliu de Guixols, y en la taula de son despaig, una primorosa fulla d'adorno que pot servir de repeu á diversos objectes y está feta de las esmentadas serraduras convertidas admirablement en pasta.

L'amistat me priva d'extendrem en més alabansas de l'important fàbrica d'en Agulló, que'l fa anar y tornar ab activitat febrils de Sant Feliu á Girona, y que prospera com mereix per sos avensats procediments.

—Suposo—vaig dirli—que pera atendre á Mercuri no dexará á las musas desatesas.

—Axò may—va respondre;—però lo que's ara m'hi faig poch.

Passejant pel indret de Sarriá, un dels llocs més vistosos dels voltants de Girona, vaig aturarme en duas fàbricas qual gerencia exerceix un dels industrials més coneguts y considerats de la provincia, don Joseph Flores. L'una es de pasta de fusta y l'altra de paper, que's completan y ajudan mutuament y que aprofitan molt bé la forsa fluvial, tant abundosa en aquesta comarca, atravesada per tres rius.

En abduas fàbricas s'hi treballa ab todas las condicions desitjables y ab excelenta maquinaria. Sempre'm recordaré de las atencions ab que va distingirme lo jove é intelligent majordom que dirigeix la fàbrica de paper, fentme més delitosa l'estona que vaig passarhi ab sas instructivas explicacions. Sento no haver pres nota de son nom, perquè'l consignaria aquí y ab molt gust.

Pel mateix camí á Pont Major, vaig visitarhi lo notable establiment d'un altre industrial que ha conseguit gran renomada ab sos premis en diferents Exposicions: don *Jaume Regás*, que hi fabrica sos famosos anissats y ayguardents, y que'ls envia á tota Espanya, al Extranjer y á Ultramar. Singularment son anís sobreff que porta la marca del *Univers* li ha donat tal crèdit per lo exquisit y per lo higiènic, que s'obra pas victoriosament en tots los mercats, á pesar de l'extraordinaria competencia que hi há en aquests articles.

En lo magatzem del senyor Regás no hi falta cap dels licors acreditats del país, y ademés conté las millors marcas del Extranjer.

En lo número corresponent al 15 d'agost publicarem un grabat que representa lo col·legi de Sant Narcís, de Girona, de primera y segona ensenyansa, y un dels principals en sa classe.

Encoratja'l veurer que's bastexen edificis tan hermosos y grans en honor de la ensenyansa y educació del home per iniciativa particular, lo qual diu tan á favor de son fundador com de la població que'l sosté, per la cultura y l'intel·ligencia que presuposan.

Lo fundador y director del col·legi de Sant Narcís es don Joaquim Coll, llicenciat en Ciències, que sabé aprofitar sa gran experiència en l'ensenyansa y en l'estudi, conquerida en bona part ab sos viatjes y visitas als millors análechs establiments d'Espanya y del Extranjer pera ordenar lo col·legi esmentat é implantar en sa direcció y en son règimen los avensos més convenients. La situació del col·legi en l'ensanxe de Girona li dona molt bona llum y ayres purs. En la planta baixa hi han las aulas de la primera ensenyansa y lo saló d'actes, menjadors, sala d'estudi, sala de professors y Direcció, ab dos espayosos patis d'esbarjo; en lo primer pis cridaren ma atenció los higiènichs dormitoris, las aulas de segona ensenyansa ben provehidas de material y un elegant y ample lavatori. També hi están instaladas las habitacions del director. En un dels cossos laterals hi ha l'espayosa classe de dibuix, ocupant lo cos oposat las habitacions dels professors y l'enfermeria, ahont per cert no hi havia cap malalt. Aquesta distribució permet á cada secció la respectiva independència y ensempls l'unitat y la vigilancia de tot. Ademés de las primera y segona ensenyansas s'hi donan classes d'aplicació y d'adorno.

—Desitjo veure als petits, als d'instrucció primaria—vaig dir al entrar al senyor Coll.

—Sostinch tres mestres—va respondrem—exclusivament per ells.

Al fixarme en las alegres fesomías y'n lo sa color dels noys, vaig endevinar que allá se'ls sab ensenyar, dántloshi'l degut esbarjo com correspon á sa edat. Entre'ls que hi están á pensió hi figuran los fills de las més conegudas familias de Girona y otras poblacions de la provincia.

—De molt prestigi disfruta lo sant patró de Girona—vaig afegir al despedirme del senyor Coll y de son digne company lo reverent Homs; però crech també que aquest col·legi dexa en molt bon lloch á Sant Narcís.

Fins á un altre día.

L. GARCÍA DEL REAL.

LA BARRE'TINENSE

Á PORT-VENDRES (ROSSELLÓ)

Desde alguns mesos s'ha creat á Port-Vendres una Societat coral que hi ha mogut la simpatía de tothom: la bona voluntat de la juventut, los esforços dels caps de colla y l'ajuda de socis honoraris

han arribat á axecar una garba de cantayres ben afinats.

Gran va ésser la sorpresa dels amichs al saber, un d'aquests días, que la *Port-Vendrés* preparava concerts y funcions pera rebre dignament á sa germana la *Barretinense* de las *Corts de Barcelona*. Germana he dit, ¿y no'n son germanas duas Corals catalanas, de Barcelona la una, de Rosselló l'altra? ¿No han nascut todas duas vora la mateixa mar, per la mateixa costa, encara que d'ensá ó d'enllá del Pirineu, y no parlan y entenen la mateixa llengua materna, lo catalá?

Prou s'ha mostrada exa germandat; lo día 7 de setembre, al bon dematí, ja's veyan onejar per tot arreu las duas banderas espanyola y francesa; sobre la filata plantada al mitj de la plassa del Obelisch, á las finestras dels Círculs, dels cafés, de las fondas, á n'als pals dels vapors y velers fondejats en lo port, per tot los tres colors de Fransa se barrejavan ab los d'Espanya.

Ha produhit á Port-Vendres una molt bona impressió veure los cantayres espanyols dur la gallarda barretina vermella, assí un tant descuydada; la fesomia franca, avinenta y amiga dels barcelonins, los hi procurava d'ésser entornejats, seguits per la gentada, que picava y repicava de mans al dir llurs delicadas modulacions.

Per la tarde, y mentres *Port-Vendrés* y *Barretinense* anavan totas plegadas, pe'ls molls se verificaren regatas per embarcacions de rems y de vela. Era placent veure un axam de canots serpentejar dins lo port, los mariners que'ls menavan mostrar llur enginy y llur forsa, y seguir los remingols que las velas—semblant á las alas d'aucells gegants—feyan en se gronxolant.

De quant en quant, grupos cantavan sentidas americanas y cansons populars, al mitj de passejayeres arrotllats al llur entorn. Se veyá també alguns «barretinenses» anar de brasset ab unas jovas catalanas de Port-Vendres y, demés de la gentada, captar pe'ls pobres.

A la nit hi hagué banquet fraternal entre las duas Societats, y sobre la plassa del Obelisch unas ballas animadas que donava gust de presenciar.

Gracias, donchs, á la *Barretinense*, y fins á una altra ocasió de tornarse alegrar ab los bons companys barcelonins.

JULI DELPONT.

Port-Vendres, 8 de setembre del 90.

CINCH DIAS Á TRAVÉS

DELS ALBERES, LO ROSSELLÓ Y LA CERDANYA.

(Continuació)

Respecte á la completa constitució geològica de aquest extrem de la cordillera pyrenáica, fa notar M. Depéret en lo treball citat, págs. 36 y 37, que las capas de llirorellas cristallinas de la vessant francesa, se repetexen idènticament en la espanyola, inclinantse al N. y al S. com formant un vano las capas més superiors de la sèrie, y que todas las petites valls perpendiculars á la carena permeten explicar la successió uniforme de la sèrie de capas primitivas en aquestas montanyas. Pera darse compte de aquest fet, creu que tal disposició es lo resultat de un gran plech en forma de vano únich, qual volta ha sigut arreballada, produhit per un enfonzament. Axò segons las teorías que volen sostenir Suess, Neumayr y alguns altres de la mateixa escola; però pareix més natural la teoria de un alsament de las capas per llur part mitja ó central, las quals, havent estat abans horizontals, una vegada arreballada la volta deguda al alsament, quedaren las més antigues com formant l'axe de la cordillera y las superiors en los costats. Fet tant comú, que s'observa á cada pas en las regions molt accidentadas.

Emprenem la baxada cap á la part d'Espanya, caminant primer un rato pe'l cim de la serra en direcció al *Pich dels Tres termes*, de la vessant espanyola. Com la pendent no es molt forta, permet que lo detritus s'hi aguantí, formantshi la gleva; y los verts prats de qu'está cuberta aquella vessant, nos ofereixen una suau catifa que amoreix nostres peus un poch atropellats per la rudesia del camí que fins aquí havem trobat.

Cap al fons veyem lo poble de Recasens, y passem pròxims al esmentat *roch ò pich dels Tres termes*, que s' eleva á 1.129 metres y porta aqueix nom per estar en los confins del Vallespir, del Rosselló propiament dit y de Catalunya. Per aquell fons hi há també lo poble de Cantallops, y més lluny, á la dreta, lo pich de Sant Cristau (Cristófol) que pertany á Vilallonga y Alberes.

A cosa d'un kilòmetre més avall, seguint cap al O., passant, ja per prats llisos, ja per terreno pedregós, y en pendent poch rápida, trobem la *Funt (font) de Lullat* en un petit plá. Son propietari ha arreglat lo manantial ab las pedras més bonicas dels encontorns, entre las quals s'hi troba molt abundant lo marbre cipolí intercalat ab lo gneiss. Ademés hi ha plantat arbres de varias classes y col·locat una taula feta ab una gran llamborda de leptinita, que á copia de constancia ha lograt baxar del cim de Nyelús. Sembla qu'en determinadas festivitats es molta la gent que hi acudeix á fer grans fontadas.

Desde aquesta font, trencant á la esquerra, comensem á baxar sobtadament cap al fons, per entre faigs, vorejant diferents barranchs. Aquí nostres acompanyants descubren, entre mitx de una mata, un verinós escorsó, al qui li axafan lo cap, segons costum general.

Prop de un'hora dura aqueixa descensió, y després de passar alguns prats y caminant per sobre gneiss granulítich, trobem lo cementiri de Sant Martí dels Alberes, poch després la *font de Sant Martí*, y finalment la petita iglesia románica, pe'l costat de la qual passem.

JAUME ALMERA, *Pbre.*
ARTUR BOFILL.

(Seguirá.)

No es extrany res de lo que ha passat: los senyors *intelligents* no's volgueren comprometre en lo debut. Primer de tot se sorprengueren ab la diferenta interpretació de *Fedora* per la Duse y per la Sara, y no s'atreveren á trobar bona la innovació; y després no volgueren aventurar sa opinió sens haver llegit las revistas teatrals dels diaris. Un cop los crítichs van declarar bona á la artista, ja no varen haverhi reserves, ja s'aplaudí frenèticament, sense por de fer un paper ridícul.

Lo cert es que la Duse fa farrolla entre nosaltres (lo qual consigno pera fer honor á nostre bon gust) y que los temors expressats en ma anterior revista no s'han realisat afortunadament; no se sent la calor sofocant en lo teatre y la gent hi acudeix en bon número.

Per ara porta la Duse representadas *Odetta, La signora delle Camelie, Divorziamo?, Pamela Nubile, Una visita di nozze, Scrollina, Fedora* y alguna altra que no tinc presenta ara com ara.

En los demás teatres, s'han estrenat: en lo teatre Gayarre, *La bella fanciulla di Perth*, del immortal Bizet, qual execució no ha resultat (al menos lo día del estreno) á la mateixa altura de la de *Gli Amanti* y *Carmen*; s'hi distingiren, no obstant, la senyoreta Huguet y'l senyor Ventura, y més que tots y molt especialment lo mestre Pérez Cabrero, que ha fet una heroicitat concertantla en tan poch temps.

En lo Tívoli, *Pan de flor*, una revista política, y en l'Eldorado, ahont actúa una companyia á cárrech d'en Sánchez de Castilla, *La Restauración y El cabo Baqueta*.

Lo Circo Equestre anuncia l'estreno de la pantomima *Don Juan de Serrallonga*.

X.

REVISTA DE TEATRES

Deixaré de parlar de la orquesta de damas vienesas que's presentá en lo teatre Lírich una sola nit, perque tots mos lectors debían haverne sentit de mellors en los restaurants y cerveserías de la Exposició de París, ahont passavan lo platet per la concurrencia després de cada pesca.

Comenso, donchs, per lo més important, lo de més pes en quan á espectacles: las representacions de Eleonora Duse en lo teatre de Santa Creu, ahont llueix molt més qu'en Novedats lo talent de la gran actriu.

¡Quína diferencia entre lo debut que feu l'altra temporada en Novedats, rebuda en mitx de glacial indiferencia, y la representació de *Fedora* l'altra nit! Y axò que'l drama era'l mateix, la creació violenta y febril de Sardou; la interpretació per part de la Duse exactament igual en conjunt y en los més nímis details; lo quadro arrodonit y discret, y no obstant l'any passat ni un aplauso al presentarse, ni la més petita mostra d'entusiasme, y ara darrerament un triomf, una gran ovació.

VERDADERAS PILDORAS DEL Dr BLAUD
Empleadas con el mayor éxito, hace más de 50 años, por la mayoría de los médicos, para curar la **Anemia**, la **Clorosis** (colores pálidos) y para facilitar el desarrollo de las jóvenes.
La inscripción de estas pildoras en el nuevo Codex francés, dispensa de todo elogio.
NOTA. — Estas pildoras no se venden mas que en frascos de 200 y medios frascos de 100, al precio de 5 y 3 francos, y nunca sueltas.
Exijase sobre cada pildora el nombre del inventor como en esta marca.
DESCONFIÉSE DE LAS FALSIFICACIONES
PARIS : 8, Rue Payenne. — De venta en las principales Farmacias.

LIMPIEZA SIN RIVAL
III LO VIEJO SE VUELVE NUEVO III
PASTA BROOKE
(Marca MONO)
III HACE EL TRABAJO DE UN DÍA EN UNA HORA III
Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, mármol, puertas, ventanas, hules, barros, espejos, suelos, utensilios de cocina y demás objetos de toda casa, tienda, almacén ó buque. Limpia las manos grasientas ó manchadas.
De venta: en todas las Droguerías.

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL Dr FRANCK
Aperitivos, Estomacales, Purgantes, Depurativos
Contra la Falta de Apetito, el Estreñimiento, la Jaquaca, los Váridos, Congestiones, etc.
Dosis ordinaria: 1 á 3 granos.
Noticia en cada caja.
Exigir los Verdaderos en CAJAS AZULES con rótulo de 4 colores y el Sello azul de la Unión de los FABRICANTES.
Paris, Farmacia Leroy y principales F^{as}

COMPIA LIEBIG
Las mas altas distinciones en todas las Grandes Exposiciones Internacionales desde 1867.
FUERA DE CONCURSO DESDE 1883
VERD^{RO} EXTRACTO de CARNE LIEBIG
Caldo concentrado de carne de vaca utilísimo y nutritivo para las familias y enfermos.
Exigir la firma del inventor Baron LIEBIG de tinta azul en la etiqueta.
Se vende en las principales Droguerías, Farmacias y Casas de Comestibles de España.
En Barcelona dirigirse á los Sres. A Azéma y Jeanbernat agentes, 12 Paseo de Gracia

Falta de Fuerzas
ANEMIA - CLOROSIS
EL HIERRO BRAVAIS
Ensayado por los mejores médicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.
Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.
Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo.
DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS.
Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, París

PIESSE & LUBIN
Fabricantes de Perfumería de todas cuantas flores exhalan fragancia
AROMAS DULCES
OPOPONAX LOXOTIS FRANGIPANNI PSIDIUM Y MIL OTRAS
Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros
2 New Bond Street Londres

AGUA FIGARO TINTURA ESPECIAL
en 2 días ó instantánea para los **CABELLOS** y la **BARBA**
AGUA FIGARO, tintura Rubio dorado.
LICOR FIGARO, impide la caída del pelo y facilita su salida.
Por Mayor: PARIS, 1, Boulevard Bonne-Nouvelle.
En Barcelona: S. Vives, Pasage Bacardí. 1.

TALLERS D'EBANISTERIA Y DECORAT D' HABITACIONS DE JOAN SANCHEZ
Mobles d' art de totas épocas y estils, y mobles económicos de fantasía y capritxo.
Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa
BARCELONA

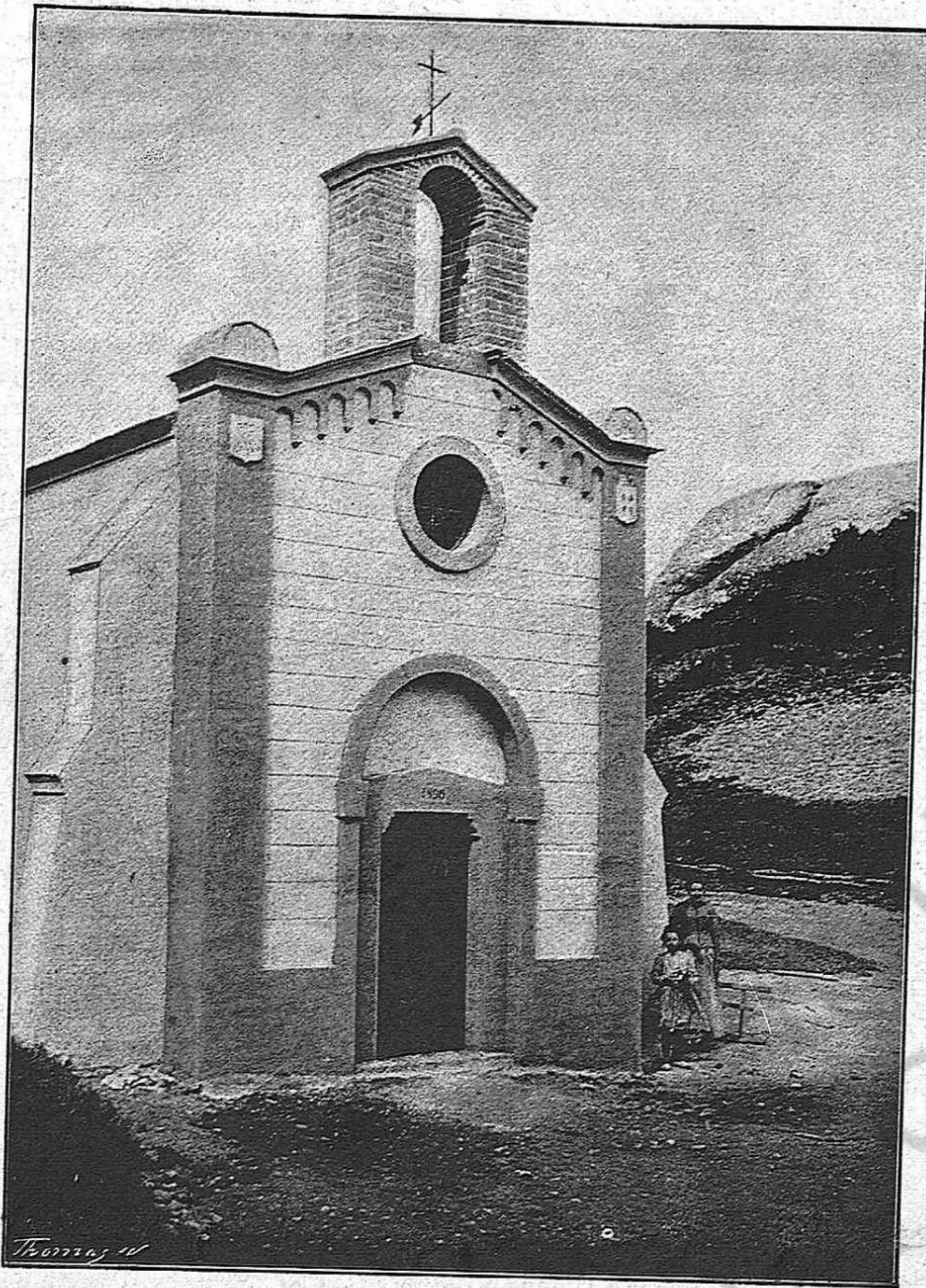
FERNET-BRANCA
Especialidad de BRANCA HERMANOS, Milán.
Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.
El Fernet-Branca es el licor más higiénico conocido. Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y Africa; recomendado por los principes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.
Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.
Representados por los Sres. Polli y Guglielmi.—Barcelona.
Concessionaris per l'América del Sud: C. T. Hofer & Co.—Génova.

El mejor dentrífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:
Agua de Philippe
empleada con la **Odontalina**
PASTA DENTARIA, VERDADERO GARMIN DE LA BOCA
PARIS
HERMELIN, 24, r. d'Enghien

LIBRERIA D' A. VERDAGUER
Venta de obras catalanas dels principals autors.
Suscripció á tots los periódichs catalans, (Ilustracions, Revistas, Diaris).
Rambla del Mitj, 5.—Barcelona
XINXETAS DE DOBLE SERVEY
MOLT CURIOSAS, MOLT BONICAS.
30 horas de bona claror ab olis dolents, y 4 días ab olis purs.
La capsa per 100 serveys: 25 céntims.
En todas las botigas á la menuda y COMISIONISTAS.
Naveau & C. c, 22, rue Dussoubs, Paris.

VI DE TAULA
Cullita particular de l' hisenda "INDIANO"
BALLESTÁ
PREMIAT
ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888
Preu: 50 céntims ampolla
BODEGA:
Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

LLIBRES REBUTS

MONTSERRAT. ERMITA DE SANT GERONI, NOVAMENT RESTAURADA

Heligoland. Zeichnungen nach der Natur, von M. Lindemann.—Lo doctor E. Lindemann, físich nacional y metje de banys en Alemania, ha tingut la bondat de remetre un curiós y elegant àlbum fototípich, que avuy resulta d'actualitat, contenint vistas de l'illa recent cedida per Inglaterra. Ditas vistas son tretas dels croquis de la senyora M. Lindemann, mare del sobredit doctor. Recomanem aquest curiós llibre (que's ven á 5 marchs en Hamburg, en la casa editorial de Gustav W. Seitz, successor de Besthorn, Alterwal, 10) á tots los que's dediqui als estudis geogràfichs per tractarse de l'illa d'Heligoland, de que tant s'acaba de parlar.

Argentona y sus aguas minero-medicinales, por J. Vinyeta Bellaserra.—L'ilustrat doctor Vinyeta, ex director d'aquellas ayguas, ha tingut la felís idea d'escriure y publicar en elegant volum de 60 planas lo resultat dels estudis fets en la localitat durant sas estadas en l'Establiment.

Escrit en fácil y agradable prosa, conté'l volum los següents capítols: «A nuestros lectores.—Itinerario desde Barcelona á Argentona, por Mataró.—Argentona: su relación histórica y descriptiva.—Aguas minero-medicinales de Argentona.—Manantial Ballot.—Establecimiento y manantial Prats.—Deferencias hacia el médico director de este establecimiento.—Establecimiento Soler.—Argentona, estación aéreo-mineral.—Monte y castillo de Burriach.—Publicaciones consultadas.» Per lo que acabem de transcriure pot judicarse de l'interés del llibre del senyor Vinyeta, que demostra en ell sos conexements y sa erudició, y á qui donem mercés per sa atenció.

Discurs llegit en lo Certámen catalanista de la Joventut Católica de Barcelona, lo día 27 d'abril de 1890, per don Joseph Estanyol y Colom.—Ab moltíssim pler acusem rebut de son treball al ilustrat catedrátich de nostre Universitat doctor Estanyol, qui al ocupar la presidencia del mencionat Certámen Catalanista ha donat novas probes de son intens amor á nostre terra, ocupantse en son discurs del mohiment anomenat regionalista. Felicitem al doctor Estanyol per son valent discurs.

VICHY CATALA
 AYGUAS HIPERTERMALS, ACÍDULAS Y BICARBONATADAS, ALCALINAS
 Adoptadas per los Hospitals y receptadas per los metjes.
 De incomparables resultats en las malaltias del Ventrell, dispepsias ácidas, pítridas, flatulentas, gastrálgicas ó dolo osas, gastricisme per abusos d'alimentos ó begudas; del Fetxe, congestions, cálculs, infarts crónichs; del Ronyó, petits cálculs de la Melsa; de la Próstata; inflamacions crónichs de la Matriz y esterilitat consegüent. Recomanadas en las anémias, per lo ferro que contenen, lo mateix que en los dartsos escrofulosos, en las reumátides, etc., etc. No tenen rival en la convalescencia de totas las malaltias en que hi ha ei perdua d'apetit.
 Premiadas en diferentes Exposicions y ab Medalla d'Or en la universal de Barcelona, y en la de Nápoli (1884).
 De venta en todas las farmacias, droguerias y depósitos d'ayguas
 Representant general: Doctor D. LLUIS CLARAMUNT, Platería 70, 2.º, Barcelona

CALDAS DE MALAVELLA

183 LITROS PER MINUT

ASMA y CATARRO
 Curados por los CIGARRILLOS ESPIC, 2 fr. la Cajita.
 Opresiones, Tos, Constipados, Reumas, Jeneralias
 Venta por Mayor: PARIS, J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 30.
 Escribir esta firma sobre cada cigarrillo.
 Depósito en todas las Droguerias y Farmacias de España.

BANCO VITALICIO DE CATALUÑA
 SOCIEDAD DE SEGUROS SOBRE LA VIDA
 Capital de garantia independiente de las reservas matemáticas
 10.000.000 de pesetas
 Dirección y oficinas: Ancha, 64.—BARCELONA.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI
 DE Vivas Pérez
 Recomanats per la Real Academia de Medicina.
 Receptats per verdaderas eminencias d'Esp. nya y Ultramar.
 Adoptats per Real Ordre per lo Ministerio de Marina, previ informe de la Junta Superior facultativa de Sanitat, PERQUE CURAN INMEDIATAMENTE, COM CAP ALTRE REMEY empleat fins al dia, tota mena de vomits y diarreas: dels tísichs, dels vells, dels noys, cólera, tifus, disenterias, vomits de las criaturas y de las embarazadas, catarros y úlceras del estómach, pirosis ab erupciones febrils. Cap remey ha alcanstat dels metjes y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres

SALICILATS DE BISMUT Y CERI,
 que's venen en todas las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur

Atendado ab las falsificacions ó imitaciones, perquè ls altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.

J. V. Vivas Pérez

PREUS: En tota Espanya, la capsa gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.
 Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ
 desde hont se remeten á totas parts, enviant 75 céntims més per certificat.
 AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernández.—Barcelona: Societat Farmacéutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach.—Havana: Lobé y Torralbas, farmacia y drogueria de José Sarrá.—Manila: D. Fabio Schuster.—Buenos Aires y Montevideo: en todas las principals farmacias.

En todas las Perfumerias y Peluquerias de Francia y del Extranjero.
La VELOUTINE
 Polvo de Arroz especial
 PREPARADO AL BISMUTO.
 Por CH. FAY, Perfumista
 9, Rue de la Paix, 9, PARIS